Verbeterde Bereiding

VAN DE

Kina-Loogzouten,

DOOR

F. L. A. NIEUWENHUIJS;

benevens

Geneeskundige Waarnemingen met deze zuivere bestanddeelen der Kina in tusschenpoozende en aanhoudende Koortsen,

DOOR

C^s. J^s. NIEUWENHUIJS.

IV. 6. 18 B
38748/B/1
L. XVI Qui

42600

VERBETERDE BEREIDING

VAN DE

KINA-LOOGZOUTEN,

DOOR

F. L. A. NIEUWENHUIJS,

APOTHEKER TE AMSTERDAM;

BENEVENS

GENEESKUNDIGE WAARNEMINGEN MET DEZE ZUIVERE BESTANDDEELEN DER KINA IN TUSSCHENPOOZENDE EN AANHOUDENDE KOORTSEN,

DOOR

C^s. J^s. NIEUWENHUIJS,

MED. ET CHIR. DOCTOR,

Lid van de *Provinciale Kommissie van Geneeskundig Onderzoek*, in *Noord-Holland*, enz. enz.

Te AMSTERDAM, bij
JOHANNES VAN DER HEY en ZOON.

1823.

Verwijderd K. B.
Koninklijke Bibliotheek te 's Hage.

Adhuc restat operis, multumque restabit, nec ulli nato, post mille sæcula, præcludetur occasio adhuc aliquid adiiciendi.

SENECA.

WELLCOME HISTORICAL MEDICAL LIBRARY

VOORREDE.

Eene, zoo wij vertrouwen, verbeterde bereidingswijze van de Kina-loogzouten door onzen broeder F. L. A. NIEUWENHUIJS *heeft ook aanleiding gegeven tot de mededeeling van onze hier volgende geneeskundige waarnemingen met deze middelen. Wij meenen onzen kunstgenooten met derzelver bekendmaking geenen ondienst te zullen doen, te meer, omdat ons zoodanige, en althans die met de* zuivere *Kina-loogzouten, tot heden nog onbekend waren. Wij hebben ons daarbij alleenlijk bij de tusſchenpoozende en aanhoudende koortſen met derzelver* complicatiën *bepaald, houdende wij het ons voor, om, in-*

geval deze mededeelingen een gunſtig onthaal bij het geneeskundig publiek mogten te beurt vallen, ook eenige andere proeven met dezelfde middelen in ſommige krankten, waartegen de bekende middelen te kort ſchoten, onzen landgenooten aan te bieden.

Eenige aanmerkingen meenen wij echter hier nog bij te moeten voegen, namelijk: niemand is meer overtuigd dan wij, dat de Geneeskunde zeer veel, ja, wat haar technisch *gedeelte betreft, bijna alles aan de Scheikunde te danken heeft, waarvan, onder zoo vele andere bijdragen, de ontdekking der Kina-loogzouten de treffendſte blijken draagt. Ondanks de hulde, die wij derhalve aan de groote en dagelijkſche vorderingen der Scheikunde toebrengen, en in weerwil van de verpligtingen, welke wij als Geneesheer aan haar hebben, kunnen wij het van den anderen kant toch ook niet loochenen, dat de ijver veler Scheikundigen, om der Geneeskunde van dienst te zijn, in vele opzigten te verre gaat: en dit zullen wij zoo beknopt mogelijk aantoonen.*

Voor-

Vooreerst *bedoelen wij hier de binnen weinige jaren in zwang gekomene ſcheikundige ontwikkeling of ontleding van vele, in de Geneeskunde ſterk werkende, ja zeer giftige beſtanddeelen. Trouwens, om uit die middelen, welke reeds bij zeer kleine gedeelten hevig op het dierlijk zamenſtel werken, nog de werkzaamſte uit te trekken, en voor een geneeskundig gebruik te ontleden, zonder daarbij iets meer dan eene nog ſterkere werking te gewinnen, houden wij niet alleen voor overbodig, maar zelfs voor hoogst gevaarlijk. Wat toch kan het baten, dat men uit het reeds in kleine giften zoo werkzame* Extratum Alcoholicum nucis vomicae, *ten gebruike der Geneeskunde, de* ſtrychnine *ontleedt? waarvan* MAGENDIE *zegt, dat* $\frac{1}{8}$ *grein reeds eenen grooten hond doodde, terwijl* $\frac{1}{4}$ *grein dikwijls bij den gezonden mensch beſlisſende gevolgen gehad heeft. Waartoe kan het voor een geneeskundig gebruik nuttig wezen, om uit de, bij kleine gedeelten, reeds werkzame* Ipecacuanha *de* Emetine *te bereiden? Wat helpt den Geneeskundigen de* veratrine *uit het zoo hevig werkende ſabadilzaad* (veratrum ſabadillae)? *de* delphine *uit de* ſtaphis-agria? *de* morphine *en* narcotine

uit het opium? *hetwelk op zich zelf reeds met zoo veel omzigtigheid moet toegediend worden; hetzij dan dat, hetgeen men van de* morphine *en* narcotine *wil beweeren, deze werkzame gedeelten bijzondere hoedanigheden verkrijgen, die het geheel mist? Zoo zeer wij ook bij deze ontledingen het ſcheikundig* genie *bewonderen, moeten wij toch het geneeskundig gebruik laken en als hoogst gevaarlijk afraden en verwerpen.*

Geheel iets anders is het, wanneer men die middelen, welke hunne werkzame deelen in eenen grooten omvang verbergen, en veelal door de groote masſa, waarin zij moeten toegediend worden, lastig, ja ſoms ook nadeelig worden, ſcheikundig ontwikkelt. Daarom is de ontdekking van de quinine *en* cinchonine *in den* kinabast, *de* gentianin *in den* gentiaan-*wortel, en het* Jodium *in het zeewier* (Fucus Veſiculoſus) *van het hoogſte aanbelang voor de Geneeskunde.*

Ten tweede *dient men wel degelijk de Scheikunde van de* Pharmacie *te onderſcheiden; ſommige bereidingen kunnen, ſcheikundig beſchouwd, zeer verbeterd en gemakkelijk*

lijk gemaakt worden, terwijl zij pharmaceutisch, *dat is, voor een geneeskundig gebruik ingerigt, door deze ſcheikundige verbetering in werkzaamheid verliezen, of zelfs onwerkzaam worden. Uit velen zullen wij maar een paar voorbeelden, tot ſtaving van ons gezegde, aanſtippen. Het* ſulphuretum hydrargyri nigrum, *tegenwoordig door blootelijk de kina met de zwavel te wrijven, kan niet zoo werkdadig zijn, als toen men voorheen deze vereeniging van kwik en zwavel door eene ſmelting van deze beſtanddeelen bewerkſtelligde; eveneens is eene tegenwoordige vervaardiging van het* oxydum zinci *door nederploffing een geheel ander* praeparaat, *dan de* flores zinci per ſublimationem *bereid, die toch in de Scheikunde voor één en hetzelfde middel gehouden worden. Zoude, eindelijk, het* ſulphuretum hydrargyri rubrum, *volgens den thans gebruikelijken weg vervaardigd, wel zoo werkzaam wezen als datzelfde middel, hetwelk de Ouden, door herhaalde ophefſingen* (ſublimatie) *gelouterd, tegen de* Epileptiſche *toevallen zoo hoog prezen?*

Ten derde *belooft zeker de ſcheikundige benaming der middelen van den eenen kant*

vele voordeelen voor de Geneeskunde, bijaldien door de woorden ook tevens de zaken worden te kennen gegeven, of, met andere woorden, wanneer door deze ſcheikundige benamingen ook de beſtanddeelen der mengingen worden uitgedrukt. Doch zal zulks, wij ſpreken van de Geneeskunde, van een uitgebreid voordeel zijn, alsdan moeten deze veranderde benamingen en altoos doeltreffend en algemeen wezen, zoodat zij hetzelfde burgerregt onder alle beſchaafde Natiën, even als de verouderde (obſolete) *namen, verkregen hebben. Vermits nu zulks het geval niet is, zoo ijvert, met regt, onze leermeester* C. W. HUFELAND *daartegen, en toont ten duidelijkſte de verwarringen aan, die daaruit kunnen, ja moeten geboren worden. Te regt zegt hij* (Hippocrates Magazijn, 6de Deel, 2de Stuk, bl. 156): „ De *pharmacopoeæ* worden volgens „ de nieuwe benamingen ingerigt en door de „ *Gouvernementen* bekrachtigd en ingevoerd. „ Geen van deze wilde hierin achterblijven, „ noch zich de wet van elders laten voorſchrij- „ ven; en van daar ook, dat wij nieuwe *phar-* „ *macopoeæ* zien geboren worden. Zoo heb- „ ben *Pruisſen*, *Frankrijk*, *Rusland*, *Oos-* „ *tenrijk*, *Engeland*, [de *Nederlanden*] enz.

„ elk

„ elk zijne bijzondere benamingen, welke zeer „ dikwijls, en wel in wezenlijke opzigten, af„ wijken van die, in andere landen gebruike„ lijk, zoodat derhalve thans de meeste artse„ nijen even zoo veel verſchillende namen be„ zitten, als er verſchillende landen beſtaan; „ en, daar men het den Geneesheer niet belet„ ten kan, ook de oude namen te gebruiken, „ volgt hieruit, dat ook deze daardoor de ver„ warring nog gedurig grooter maakt." — *Dat zulks waarheid is, moeten wij gereedelijk toeſtemmen, en zal niemand, die deze belangrijke zaak uit zijn waar oogpunt beſchouwt, kunnen ontkennen. Maar wanneer het waar is, dat deze verſchillende benamingen reeds verwarringen baren, wat moeten dan,*

Ten vierde, *niet de verſchillende* pharmaceutiſche *uit de Scheikunde ontleende bereidingen doen? Voor nog veel meer gevaren ſtaan wij hier bloot. Een blik immers in eenige der genoemde* pharmacopoeæ *overtuigt ons dadelijk van de verſchillende wijzen, waarop men de geneesmiddelen vervaardigt; en welk een onheil voor den ongelukkigen lijder daaruit te duchten is, beſeft hij, die met de werking dezer middelen bekend is. Niet alleen dat*

zulks of onvoordeelig of zelfs nadeelig voor den lijder kan worden; maar dit brengt ook zelfs verwarring in de Geneeskunde voort: immers, wat de eene met een of ander geneesmiddel waargenomen heeft, ſpreekt een ander niet zelden tegen, terwijl ſoms beide deze partijen gelijk hebben, en het verſchil alleen in hetzelfde, maar op onderſcheidene wijze gereed gemaakte, geneesmiddel moet gezocht worden. — Het komt bij de bereiding der geneesmiddelen op zoo vele en ſoms gering ſchijnende omſtandigheden aan. Hiertoe draagt het quantitative *van ſommige* ingrediënten *zeer veel bij; zelfs een niet blootelijk hooge warmtegraad, maar ook eene aanhoudende warmte heeft eene in het oog vallende verſchilende werking op ſommige* praeparaten. *Zoo zien wij, dat het* murias ſerri *niet alleen eenen zeer hoogen, maar ook eenen aanhoudenden graad van warmte vereischt, voor en aleer het zich begint op te heffen* (ſublimeert). *Want door het aanhouden der warmte moet eene zeer naauwe daartoe vereischte vereeniging van het zoutzuur met het ijzer bewerkſtelligd worden. Ook het* murias ferro-ammoniacale *met dit zoutzure ijzer, door middel van* ſublimeeren *daargeſteld, moet, onzes inziens,*

ziens, in geneeskundige werking verſchillen van dat op de oude wijze met het oxydum ferri nativum *vervaardigd, en wederom onderſcheiden zijn van ditzelfde middel, op den zoogenaamden natten weg, door* cristalliſatie *verkregen. Welk een verſchil er bij de bereiding van de* cinnabaris factitia *heerscht, is ſoms reeds door uiterlijke kenteekenen merkbaar. Onze broeder meent waargenomen te hebben, dat het kwik zich bij de tweede* ſublimatie *veel naauwkeuriger met de zwavel verbindt; en welk een verſchil is er niet tusſchen de bereiding van deze drooge bij de natte* methode, *door middel van zwavel*-alkaliën! *Moet nu niet zoodanig een, op verſchillende wijze bereid, middel ook eene min of meer krachtige en zelfs veranderde werking op het dierlijk zamenſtel uitoefenen? Welk eene verandering ondergaat niet het* murias hydrarygri oxydulati *bij herhaald* ſublimeeren, *en welk een groot onderſcheid vindt er niet plaats in de werking der ſpiesglansbereidingen, met betrekking tot den graad van* oxydatie! *Men herinnere zich eindelijk eens de verſchillende bereidingen, en daarmede overeenſtemmende, ſoms hoogst giftige, werkingen van het* acidum hydro cianicum, *en men zal*

ge-

gereedelijk met ons inftemmen, dat de verfchillende bereidingen der geneesmiddelen voor den Geneesheer van het hoogfte, ja van nog meer belang dan de benamingen zijn moeten.

Om eene overeenftemming in de benamingen te bewerken, drukt zich HUFELAND *dus uit* (t. a. pl. bl. 166): „ Ik kom tot het éénige middel, „ om ons van deze wanorde te ontdoen, en „ eene nog grootere te verhoeden. — Dit mid„ del beftaat in de zamenftemming van alle „ Geneesheeren, zoowel *praktifeerende* als on„ derwijzende, en in de ftellige verbindtenis „ van hunne zijde, om zich, in hunne voor„ fchriften, alleen van de oude benaming en „ van geene andere taal dan van de Latijnfche, „ te bedienen."

Wanneer wij nu ook eens wilden aannemen, dat de Hoogleeraren en Geneesheeren van alle befchaafde Natiën van het nut dezer voorftelling zoodanig overtuigd waren, dat zij, ondanks de abfurditeiten, *welke toch in fommige benamingen gevonden werden, aan het verzoek van den Duitfchen Hoogleeraar wilden voldoen, (hetgeen ons niet waarfchijnlijk voorkomt) alsdan, zeggen wij, zoude er, met deze overeenftemming in benamingen, nog geene gelijkheid in de bereiding der middelen, dat nog van grooter belang is, bewerkt worden;*

want

want elk Land zoude zijne eigene pharmacopoea *als een* modèl *willen doen gelden.*

Ter bereiking van een en ander voorgesteld oogmerk rekenen wij de vermogens van een enkel individu, *hoe vermogend zij ook zijn mogten, niet toereikende, maar oordeelen de tusschenkomst van* Gouvernementen *daartoe noodzakelijk; deze, maar ook deze alleen, kunnen en zullen, zoodra zij van het wezenlijke nut dezer overeenstemming overtuigd worden, tot zoodanige middelen hunne toevlugt nemen, wijl er niets meer toe vereischt wordt, dan dat elke beschaafde Natie, die eene* pharmacopoea *bezit, of er voor haar Land eene noodig oordeelt, twee afgevaardigden naar eene daartoe te bepalen plaats zendt, om onderling uit de aanhoorige* pharmacopoea *eene algemeene, voor alle* Staten *met gelijke benamingen en bereidingen, zamen te stellen. Uit zoodanig eene vereeniging zoude er voor elken* Staat *afzonderlijk, en voor allen gezamenlijk, een onuitsprekelijk nut voor den lijdenden natuurgenoot geboren, en ten eenemale het voorstel van den beroemden* HUFELAND, *even als dat van ons, bereikt worden. En offchoon wij nu ook vreezen, dat ons voor-*

stel

ſtel onopgemerkt zal blijven, zoo troost het ons toch een goed woord bij eene goede zaak gevoegd en iets groots gewild te hebben.

In den aanvang van het jaar 1823.

C. J. N.

IN-

INHOUD.

EERSTE AFDEELING.

Over de bereiding der kina-loogzouten, door F. L. A. NIEUWENHUIJS. . . Bladz. 1.
Beschrijving eener veranderde bereiding. . — 5.
Beproeving van verschillende soorten van kina-basten. . . . . — 9.
Bereiding van het *sulphas cinchoninae et quininæ*. . . . . — 12.
Voorzigtigheidsregelen bij het bereiden dezer loogzouten. . . . . — 15.
Onvoorzigtigheid van sommige buitenlandsche Scheikundigen. . . . . — 18.
Verklaring der Plaat. . . . . — 21.

TWEEDE AFDEELING.

Waarnemingen over de werking der kina-loogzouten, door C. J. NIEUWENHUIJS. Bladz. 22.
Manier van zijne gewone genezing der tusschenpoozende koortsen. . . . . . . — 22.
Eenige opheldering bij deze geneeswijze. — 27.
Over het gebruik van het *sulphas quininæ* door eenige Geneesheeren. . . . . . — 31.
Waarneming met het *sulphas quininæ*. . — 32.

Aan-

Aanmerking over deze waarneming. . Bladz. 36.
Waarnemingen met de *quinina pura* in tusschenpoozende koortsen. . . . . . — 38.
Waarnemingen met de *quinina pura* in aanhoudende koortsen. . . . . . — 62.
Waarnemingen met de *cinchonina pura.* — 77.
——— met het *sulphas cinchoninæ.* — 90.
Gevolgtrekking uit deze waarnemingen. . — 95.
Beproeving der oplosbaarheid van de *quinina*, *cinchonina*, *sulphas quininæ* en *S. cinchoninæ* in rundergal. . . . . , — 96.
Beproeving der oplosbaarheid van derzelver stoffen, benevens dat van het *acetis quininæ* in het maagsap van een kalf. . — 97.
Gevolgtrekking uit deze proeven. . . . — 98.
Waarnemingen met het *acetis quininæ.* In de noot van . . . . — 98.
Welke van deze kina-zouten het werkzaamst is. . . . . — 100.
Sal essentiale corticis Peruv. . . . . . — 100.
Het opsommen der voordeelen door de ontdekking der kina-zouten. . . . . . — 105.
Nadeelen van een te overhaastig gebruik dezer kina-zouten. . . . . — 107.
Waarnemingen met een afkooksel van den kina-bast, waarin het *geconcentreerde* zwavelzuur voor de koking met het water vermengd was. . . . . — 112.

EER-

EERSTE AFDEELING.

OVER DE BEREIDING DER *KINA-LOOGZOUTEN.*

Door F. L. A. NIEUWENHUIJS, *Apotheker en Chemist.*

Bij mijne voorloopige opgaaf der onderſcheidingskenmerken der *quinine* en *cinchonine* was mijn voornemen, om de verſchillende bereidingswijzen derzelve, van hare eerſte bekendwording tot heden, door verſchillende Schrijvers in het licht gegeven, benevens de noodige aanmerkingen in éénen bundel te vereenigen, met daarbijvoeging van de manier, op welke ik deze beſtanddeelen, meer voordeelig, op eene kortere en gemakkelijker wijze, reeds eenen geruimen tijd bereid heb. Hierin echter voor een groot gedeelte door het ſchoon geſchreven

Werkje van den Heer S. STRATINGH (*) voorgekomen zijnde, zoo zal ik niettemin, om aan mijne belofte (†) te voldoen, mij dan ook maar alleenlijk bepalen tot een beknopt verslag mijner in het werk gestelde proeven, ter bereiding dezer beide loogzoutige bestanddeelen der kinabasten, *cinchonine* en *quinine*, en derzelver thans meest in gebruik zijnde zouten, namelijk: *sulphas cinchoninae et quininae.* Ik vleije mij, dat deze kleine bijdrage aan mijne kunst- en landgenooten niet ongevallig zijn zal.

Na dan de verschillende bereidingswijzen dezer zouten beproefd te hebben, zoo kwam mij voor, dat de bereidingswijze van den Heer HENRY *den zoon*, om, namelijk, de kina met verdund zwavelzuur te koken, door levendigen kalk te *præcipiteeren*, en, na behoorlijke drooging,

(*) *Scheikundige Verhandeling over de* cinchonine *en* quinine, *bevattende eene opgave van derzelver verschillende bereidingen, eigenschappen, verbindingen en geneeskundige vermogens. Door* S. STRATINGH, Med. Dr. *en* Apotheker, *enz. enz. Te* Groningen, *bij* J. OOMKENS, 1822.

(†) *De Recensent ook der Recensenten*, Deel XV, N°. 8, bl. 346 en volg.

ging, van het daarbij verkregen *præcipitaat* met *alcohol* uit te loogen, de beste was van alle tot heden in het licht verfchenen bereidingen; alhoewel toch altoos, zoo bij deze als bij alle andere bereidingen, de behandeling met wijngeest kostbaar en omflagtig bleef. Allen, die zich reeds met het bereiden dezer ftoffen afgegeven hebben, zullen, geloof ik, dit gaarne toeftemmen. Om deze redenen nu ben ik er op bedacht geweest, om voor de aangeprezene bereidingswijzen eene manier van bewerking te vinden, waardoor ik zonder *alcohol* de *cinchonine* en *quinine* zuiver zoude kunnen erlangen: daartoe fcheen mij het verdunde *zwavelzuur*, in plaats van *alcohol*, ter uittrekking het gefchiktfte en minst kostbare middel.

Men begrijpt hier ligt, dat ik voor een groot gedeelte van de vorige bereidingswijze van HENRY *den zoon* en anderen moest afwijken, en geenen levendigen kalk konde bezigen. Ter vermijding van zoo vele flijmige en kleurende deelen der kina liet ik dezelve fterk trekken, in plaats van koken, zoo als de Heer STRATINGH ook te regt heeft opgemerkt; daarna zeeg ik het vocht door, en plofte eindelijk door eene oplosfing van gezuiverde kolenzure potasch of *foda*-loog deze be-

ſtanddeelen neder (*). Het hierbij verkregen bezinkſel, door drooging, van zijne meeste waterdeelen bevrijd zijnde, liet ik, in plaats van met *alcohol*, met zeer verdund zwavelzuur uittrekken. Volgens deze bereiding losſen zich de *cinchonine* en *quinine*, met achterlating der meeste kleurende deelen en der andere ſtoffen, in het verdunde zuur tamelijk zuiver op, waaruit ik verder, na behoorlijke doorzijging, zoowel de *cinchonine* als de *quinine*, door middel van eene zuivere kolenzure *kalie*- of *ſoda*-loog, vrij zuiver konde verkrijgen. Door eene andermalige oplosſing in dit zuur en eene gelijkſoortige nederploffing had ik reeds, gedurende eenen geruimen tijd, deze kina-loogzouten daargeſteld: zulks kan mijn toenmalig bediende, de Heer R. BROUWER, die mij altijd daarbij met veel vlijt en oordeel de behulpzame hand bood, getuigen.

Om

(*) De Heer STRATINGH ſchijnt (t. a. p. bl. 49) deze wijze van bereiding beproefd te hebben, echter daarin niet naar genoegen geſlaagd te zijn; welligt is hij door het eerſte roode *præcipitaat* zoodanig afgeſchrikt geworden, dat hij de tweede uitlooging van dit vooraf gedroogde *præcipitaat* met zeer ſlap zuur niet beproefd heeft.

Om deze mijne manier van bereiding nu ook aan den minder ervaren' kunstgenoot duidelijk te maken, zal ik dit ſcheikundig *proces* iets wijdloopiger trachten te ontwikkelen.

Ik nam 32 oncen nieuw medicinaalgewigt beste graauwe kinapijpen, van eenen vinger dikte, *cortex Peruvianus Fuscus*, fijn gemalen, en liet deze met 1½ oncen gewoon zwavelzuur en 160 oncen water, gedurende een en een half uur, in eene groote uitdampingſchaal van GOTHA, onder herhaald roeren, bij eenen warmtegraad van 160 à 180 FAHRENH., alzoo beneden het kookpunt, trekken; daarna werd het door een' op een raam geſpannen linnen doek doorgezegen; het overblijfſel wèl uitgeperst zijnde, werd, even eens als te voren, nog tweemaal behandeld, nemende nogtans daartoe, in plaats van 1½ oncen, ſlechts 1 once zwavelzuur voor de tweede en ½ once voor de derde trekking. Deze drie doorgezegen en uitgeperste aftrekſels werden nu vereenigd tot ⅔ uitgedampt, en koud door eenen digten wollen *Hypocraszak*, totdat het vocht geheel klaar was, wederom doorgezegen, en vervolgens door eene oplosſing van gezuiverde *kolenzure potasch* of *ſoda* nedergeploft; zorgende,

dat het *alcalie* zoodanig *prædomineerde*, dat het zich duidelijk door den ſmaak liet ontdekken. Ter betere afſcheiding van het *praecipitaat* is het raadzaam alles te zamen in een tinnen bekken eenige graden onder het kookpunt te verwarmen, en, nog warm zijnde, in groote cilinders of *praeparaat*-fleſſchen omzigtig te gieten, waarin het ſpoedig onder het verkoelen bezinkt. Nadat het 24 uren rustig geſtaan heeft, wordt het klare, maar donkerrood bruine vocht, door middel van eenen glazen hevel, van het bezinkſel afgetapt. Dit bezinkſel wordt andermaal op een *filtereer*-papier gegoten, dat te dien einde op een' witten linnen in een raam geſpannen' doek geplaatst is, en eindelijk, met koud water afgewasſchen zijnde, op onverglaasde borden, in eene zachte warmte, of beter nog op een groot ſtuk krijt, van zijne meeste vochtdeelen bevrijd wordt. Deze ten naastenbij droog gewordene masſa wordt verder fijn gemaakt en, van tijd tot tijd omroerende, met zeer verdund gewoon zwavelzuur (1 deel zuur en 360 deelen water) uitgetrokken. Om nu al de *cinchonine* uit het bezinkſel te trekken, menge men niet te veel verdund zuur op ééns er bij. Het best bevond ik mij bij deze behandeling:

men

men giete b. v. op boven aangegevene bijna drooge masſa 2 à 3 ℔ van het verdunde zuur, daarmede roere men het van tijd tot tijd om, en late het koud ſtaan, tot het lakmoespapier geen zuur meer teekent. Zulks herhale men met 2 ℔ van het verdund zuur, totdat het zuur nog eens met de *cinchonine* verzadigd is, en wel zoo lang als het zuur zich in de gewone temperatuur niet meer met de *cinchonine* verbindt, hetgeen lakmoespapier te kennen geeft. Om de *cinchonine* nu beter op te losſen, verwarme men het mengſel; met vermijding van eenen hoogen warmtegraad.

Men bekomt bij deze behandeling een helder geelachtig vocht, waaruit men de *cinchonine* zoo tamelijk zuiver, door eene oplosſing van gezuiverde kolenzure potasch of *ſoda*, kan nederploffen (*), na vooraf het vocht tot op ⅔ na te

(*) Ik verkoos voorheen ter nederploffing de *ammonia liquida*, 1°. omdat deze geen kolenzuur bevat, waarmede de *cinchonine* zich alsdan zoude kunnen verbinden; 2°. omdat men, uit hoofde der vlugheid van het *ammoniak*, minder water tot afwasſching behoeft; en 3°. omdat de hoeveelheid zoo luttel is, dat het de bereiding niet veel kostbaarder maakt; doch ondanks deze voordeelen van het vlugtig loogzout, ben ik daarvan weder

te hebben uitgedampt, waardoor zich nog eenige kleurende deelen, en somtijds zwavelzure kalk, in kristallen afscheiden. Deze is gedeeltelijk uit de kina als kalk afkomstig en door het zwavelzuur verzadigd en grootstendeels opgelost, gedeeltelijk kan de tot het *praecipiteeren* gebruikte potasch met kalk verontreinigd zijn, en dit is mij meestal bij de Amerikaansche of parelasch, maar soms ook bij de gewone potasch, voorgekomen. Het trekken en opwellen met dierlijke kolen is hierbij, ter zuivering van het vocht, van veel dienst (*).

Bij de bereiding van de *quinine* uit de gele kina (*cortex Peruvianus flavus vel Regius*), die op dezelfde wijze als bij de bereiding der *cinchonine* uit de graauwe kina verkregen wordt, heb ik slechts nog aan te merken, dat men bij de drooging dezer zelfstandigheid nog omzigtiger dan bij

der afgetapt, omdat ik ondervond, dat hetzelve niet al de *cinchonine* nederplofte, maar iets daarvan in het *menstruum* opgelost bleef en verloren ging.

(*) Is de *cinchonine* niet geheel wit uitgevallen, hetgeen soms wel eens gebeurt, zoo kan men dezelve door herhaalde oplossing in verdund zwavelzuur en nederplofsing door *alcaliën* geheel wit maken.

bij de *cinchonine* zijn moet. De geringste te groote warmtegraad doet haar oogenblikkelijk geel worden en tot elkander loopen. Ook het zonnelicht is voor de *quinine* veel nadeeliger dan voor de *cinchonine*. Het is dus wel het best, van ze beide, in de schaduwe, op een groot stuk krijt, zoo veel doenlijk, van de vochtdeelen te berooven, en vervolgens, bij eene zeer geringe warmte, op eene droogstoof te droogen.

Alhoewel het, over het algemeen, niet wel mogelijk is, van al de verschillende thans in den koophandel voorkomende kinasoorten zekere kenmerken op te geven, en aldus een *tabellarisch* overzigt van de verhouding aan *cinchonine* en *quinine* van elk in het bijzonder daar te stellen, zoo heb ik desniettemin de volgende soorten, volgens mijne opgegevene bereidingswijze, bij herhaalde keeren, naauwkeurig onderzocht en de volgende *resultaten* bekomen:

32 Oncen nieuw medicinaalgewigt van rooden kinabast (*cortex Peruvianus Ruber* van de *cinchona oblongifolia*) geven 6 drachma 10 greinen *quinine*; en 3 drachma, 1 scrupel en 13 greinen *cinchonine*.

32 Oncen van den graauwen kinabast (*cortex Peruvianus Fuscus* van de *china loxas* of *cin-*

chona condaminea) geven 7 drachma, 6 greinen *cinchonine*, met weinig *quinine* verbonden.

32 Oncen van den gelen kinabast (*cortex Peruvianus Flavus*, *Regius* van de *cinchona cordifolia*) geven $6\frac{1}{2}$ drachma 11 greinen *quinine*.

32 Oncen Carthageensche of Amerikaansche kinabast (*cortex Americanus* van de *Portlandia Hexandra*) geven $1\frac{1}{2}$ drachma, $2\frac{1}{2}$ scrupel en 1 grein *cinchonine*; en 1 drachma, 1 scrupel, 4 grein *quinine* (*).

Bij deze proeven moet ik aanmerken, dat bij de verscheidene door mij sedert eenen geruimen tijd in het werk gestelde nasporingen met verschillende kinasoorten, en wel bijzonder met den rooden kinabast, het verhouden aan *cinchonine* en *quinine* aanmerkelijk verschilde: zoo vond ik in eene op het oog zeer goede roode kina meerder *cinchonine* dan *quinine*. Ook werd mij voor eenigen tijd gele kinabast (*cortex Peruvianus Flavus Vel Regius*) als monster toege-

(*) Omdat wij nu over het algemeen zoo vele *cinchonine* noch *quinine*, volgens onze bereidingswijze, niet konden erlangen, als de Heeren HENRY en STRATINGH, zoo beproefden wij deze bereiding ook volgens hunne opgegevene manieren, maar slaagden daarbij minder gunstig dan zij.

gezonden, waarvan mij de 32 oncen flechts 6½ ſcrupel *quinine* en 2 ſcrupels, 8 greinen *cinchonine* konden opleveren. Bij de Carthageenſche kina vindt zulk een verſchil zeer dikwijls plaats. Ik hale zulks flechts ten bewijze aan, hoe weinig men op al die ſoorten, ten opzigte van derzelver verhouden aan *cinchonine* of *quinine*, kan ſtaat maken. De verſchillende ſtandplaatſen der kinaboomen, b. v. hooge of lage, drooge of vochtige, en de aard der beſtanddeelen der gronden, zelfs zonnige of ſchaduwrijke plaatſen, vooral het luchtgeſtel, dit alles kan, mijns bedunkens, aan de vorming der kina-loogzouten gunſtig of nadeelig worden. Wij zien immers op onzen eigen vaderlandſchen bodem, hoe ſommige plantgewasſen en hunne voortbrengſels het eene jaar veel rijker aan ſuiker, gommen, harſen, vette en vlugge oliën zijn, dan het andere jaar, naar mate wij drooge of natte zomers hebben. Niet minder bekend is het, welke groote verandering de verſchillende luchtſtreken, ligging en aard der gronden ook op onze geneeskundige planten kunnen te weeg brengen. Om onder de menigte voorbeelden flechts weinige aan te ſtippen, zullen wij ons alleen beroepen op de Wolverlei (*Arnica montana*); op het zwart Bilzenkruid

kruid (*Hyoscyamus niger*), hier te Lande geteeld, waarvan men het *Extract* tot bijna 1 fcrupel kan geven, terwijl die in fommige andere landen, in het wild wasfende, reeds met weinig greinen hevig werkt; op het onwerkzame lepelblad (*Cochlearia officinalis*) in *Frankrijk*, en het veel werkzamere in deze ftreken; op het vingerhoedskruid (*digitalis Purpurea*), hier in de tuinen geteeld, en dat, hetwelk in *Duitschland* en elders wild wasfende gevonden wordt; op de *Papaver fomniferus*, enz.

Bereiding van het Sulphas Cinchoninae *et* Quininae.

Om het *fulphas cinchoninae* te vervaardigen, heeft men flechts de *cinchonine* in zeer verdund zwavelzuur (1 deel zuur en 250 deelen zuiver water) op te losfen, met zorgvuldige inachtneming van het verzadigingspunt; opdat het zuur niet de overhand bekome. Uit deze *gefiltreerde* oplosfing bekomt men, door eene zachte uitdamping, matig harde, doorfchijnende, naaldvormige, walgelijk bitter fmakende kristallen. Ingeval de oplosfing niet helder genoeg is, alsdan late men dezelve met een weinig dierlij-

ke

ke kool, onder gestadig omroeren, in eene matige warmte, trekken, en op nieuws doorzijgen.

Bij de bereiding van het *sulphas quininae* neme men dezelfde manier van behandelen in acht, waarbij men nog omzigtiger zijn moet, om het zuur niet te sterk te nemen, en den warmtegraad niet te hevig op de *quinine* te laten werken; zullende de *quinine* in beide deze gevallen het vocht zeer spoedig geel kleuren. Ook zorge men hierbij naauwkeurig op het punt van verzadiging, en behandele vooral het vocht met geene dierlijke kool, zoo lang het zuur nog de overhand heeft; daardoor zoude zich het zuur met den kalk van de dierlijke kool verbinden en de loog met zwavelzuren kalk verontreinigd worden, hetgeen mij meermalen is voorgekomen. Omdat het nu hierbij zeer op de manier van bereiding aankomt, zal ik mijne wijze nader bepalen. Ik hoop mijnen lezer door deze beschrijving, hoe wijdloopig zij ook schijnen moge, niet te vervelen.

Ik giet, bij kleine gedeelten, zoo lang verdund zwavelzuur op eene zekere hoeveelheid *quinine*, totdat zij volkomen verzadigd is, *filtreer* daarna deze oplossing, dampe

pe dezelve in eene fchaal van GOTHA (ook *Sanitatis*-fchaal genaamd) langzaam uit, totdat zich kleine haarvormige kristallen op de oppervlakte van het vocht beginnen te vertoonen; alsdan voeg ik een weinig dierlijke kool daarbij, laat het daarmede, onder geftadig omroeren, even opwellen; giete hetzelve, nog heet zijnde, omzigtig door wit *filtreer*-papier, en plaatfe het in de koude; alsdan fchieten er fchoone witte pluimachtige fterrenvormige kristallen, meestentijds in bundelen of groote wratten aan. Zij zijn bij uitftek ligt en hebben eenen zijachtigen glans, die, zoo lang zij vochtig blijven, meer in het oog valt. Gedroogd zijnde, hebben zij een meer wollig of donfig voorkomen. Derzelver fmaak is bij uitftek zuiver, maar lang aanhoudend bitter. Zij laten zich, gelijk ook die van het *fulphas cinchoninae*, in *alcohol* en zuren oplosfen (*).

Ik had onlangs het genoegen onzen fcheikundi-

(*) De overgeblevene loog bij de eerfte kristalfchieting behandelt men als voren met dierlijke kool, en laat het wederom op nieuw, door afkoeling, tot kristallen aanfchieten; uit het terugblijvend vocht kan men dan op het laatst de nog aanwezige *quinine* door kalie- of *foda*-oplosfing affcheiden.

digen vrienden hier eene der ſchoonſte kristalſchieting te kunnen vertoonen. In eene 4 palmen en 3 duimen lange flesch, die 1 palm en 2 duimen in doormeting had, vond ik op het vocht drijvende eenen bloemvormigen tros, gelijkende naar eenen witten ranonkel, met paarlemoerkleurigen weêrſchijn; twee gelijkſoortige, benevens eenige kleinere, waren aan de wanden van het glas gehecht. De Heer A. BLOEMERS, voornaam Bloemſchilder alhier, had de goedheid er eenen voor mij af te teekenen, zoo als dezelve op nevensgaande plaat, *fig.* 1 en 2, in ſteendruk voorgeſteld wordt. Het is jammer, dat de ſchoone paarlemoerkleurige glans, waarmede deze kristalſchieting overtogen was, niet konde nagebootst worden.

Ik voeg hier nog eenige voorzigtigheidsregelen bij het bereiden dezer loogzouten.

1°. Heeft men wèl te letten op het verzadigingspunt, en vooral te zorgen, dat het zuur niet *praedomineere*, waarbij de ondervinding mij leerde, dat er, ter verzadiging van eene once *cinchonine*, twee *dragmen* zwavelzuur (van 66 graden *ſpecifieke* zwaarte, volgens den *Pharmaceutiſchen Hygrometer* der *Bataafſche Pharma-*

macopoea van het jaar 1805) vereischt werden. Bij de *quinine* is daartoe iets minder noodig.

2°. Is bij de verzadiging noodzakelijk, dat men het zuur met water verdunne, zoo als ik reeds meermalen gezegd heb; uit hoofde dat de loog anders des te bruiner wordt, naar mate het zuur minder verdund was. Het *geconcentreerde* zuur schijnt op deze loogzouten dezelfde werking uit te oefenen, als op de meeste plantaardige stoffen; trouwens, zij zijn daarvoor zeer gevoelig.

3°. Onbeduidende verhoogde warmtegraad schijnt bijzonder eene ontleding der *quinine* te veroorzaken; weshalve men bij het droogen derzelve bijzonder de grootste omzigtigheid moet gebruiken.

Bij de *cinchonine* is zulks minder noodig, omdat deze minder gevoelig voor de warmte is; dit is de reden, waarom men de *cinchonine* veel beter wit bekomen kan.

Een ervaren oog kan reeds deze beide loogzouten, bij het *praecipiteeren* uit hunne zure verbinding, van elkander onderkennen, scheidende zich de *quinine*, vooral als de oplossing nog

nog warm is, als eene leem- of kaasachtige kneedbare zelfſtandigheid, die oogenblikkelijk op den bodem valt, af; terwijl de *cinchonine* al zwevende in het vocht, even als eene ligte *magneſia*, langzaam en zeer los uit hare oplosſing bezinkt. Daarbij is de gedroogde *cinchonine* veel ligter dan de *quinine*; ook ſchijnt bij de minſte warmte de kracht van zamenhang bij de *quinine* veel ſterker te zijn, dan bij de *cinchonine*. Offchoon reeds door middel van een ſtuk krijt, of op eene andere wijze van hare meeste waterdeelen oogenſchijnlijk bevrijd, loopt de *quinine*, bij eenen graad van 110 FAHRENH., reeds tot eenen klomp, ſtort eene ongeloofelijke hoeveelheid vochts uit, en verhardt bij de minſte verkoeling; hare te voren witte kleur wordt graauw, en bij aanhoudende warmte bruin, verhoudende zich oogenſchijnlijk even als eene gedroogde dierlijke plantenlijm.

Vermits de beide kina-loogzouten, afzonderlijk aangewend, in hunne werking als koortswerend geneesmiddel met elkander veel overeenkomst ſchijnen te hebben, zoo doe ik, als leek in de geneeskunde, deze vraag: Zouden deze ſtoffen, als geneesmiddel met elkander vereenigd, niet even, ja zelfs werkzamer zijn dan elke van

deze afzonderlijk gebezigd? Wij gronden onze vraag op eene veeljarige ondervinding, die schijnt geleerd te hebben, dat de roode kinabast in sommige gevallen, b. v. in de tusschenpoozende koortsen, werkzamer is, dan de graauwe of gele, en juist in dezen rooden kinabast tref ik, volgens mijn *Scheikundig Onderzoek* (bl. 9), zoowel de *quinine*, als *cinchonine* vereenigd aan, terwijl zij in de andere kinasoorten meer afzonderlijk worden gevonden. Indien dit mijn vermoeden — want daarvoor geef ik het alleen op — door de ondervinding van kundige Geneesheeren gestaafd werd, alsdan zoude er bij de bereiding dezer loogzouten vele moeite gespaard worden, en deze bereiding gemakkelijker zijn, doordien zich, uit eene vereeniging van den graauwen en gelen kinabast, de *quinine*, in verbinding met de *cinchonine*, in alle opzigten beter laat *praecipiteeren*, droogen en tot poeder brengen.

Hier vind ik het niet ongepast, mijne bevreemding te uiten over eene verregaande onvoorzigtigheid van sommige Scheikundigen, die ons proeven en scheikundige bewerkingen willen opdisschen, welke, bij een naauwkeurig onderzoek, in het *chemisch laboratorium* nimmer den toets kunnen doorstaan; ja zelfs leert ons

de

de ondervinding, helaas! zoo menigmaal, dat zij ons geene waarheid leeren, dan alleen deze, dat zoodanige opgaven door den Hooggeleerden *theoreticus* nimmer *practisch* onderzocht, maar alleen in zijne verbeelding bestaan hebben. Ten bewijze strekke ons hiervan, onder vele voorbeelden, eene nieuwe bereiding der *sulphas quininae*, bekend gemaakt door een zeker *Vorsteher des chemisch Pharmaceutisch Laboratoriums des Bersarelli zu Turin* (*).

Deze Heer laat de roode kina eenige malen met water, waarin *kalie* opgelost is, weinige minuten koken, en herhaalt dit zoo lang, totdat het water geheel ongekleurd blijft. De kina, welke op deze wijze hare kleurende stoffen verloren heeft, kookt hij met water, waarin *acidum hydrochloricum* gemengd is; kokend giet hij dit alles op het *filtrum*, en doet bij het *gefiltreerde* zuurvocht zoo veel kalk, totdat het verzadigd is. Het *praecipitaat*, dat bij verkoeling nedervalt, verzamelt hij, laat het droog worden en kookt het met zuiver *alcohol*,

(*) In het *Junij-Stuk* der *Algemeine Medicinische Annalen des Neunzehnten Jahrhunderts auf das Jahr* 1822, uitgegeven te *Leipzig*, bij F. A. BROCKHAUS, bl. 846, 847 en 848.

hol, enz. volgens de algemeen bekende manier. Op deze wijze verkreeg hij uit één pond roode kina 51 grein gekristallifeerde en 11 grein ongekristallifeerde *cinchonine*, enz. De *chinina fulphurata* wordt bereid, terwijl hij der gele kina op bovengemelde wijze de verfftof ontneemt, de op het *filtrum* terug geblevene kina met zwavelzuur-water kookt en afdampt, totdat zich een vlies vertoont.

Wat nu het uitloogen der verfftof met eene flappe kali-loog aanbelangt, zulks had ik reeds voor langen tijd beproefd, en ondervonden, dat deze behandeling, buiten alle andere hinderniffen, zoodanig langwijlig was, dat wij al zeer fpoedig dezelve moesten verwerpen. Ook verwondert het mij, dat deze Heer geene *quinine* in den rooden kinabast ondekt heeft. Wat eindelijk zijne behandeling ter verkrijging van de *chinina fulphurata* (zoo als hij het noemt) betreft, zoo wil ik gaarne bekennen, volgens die opgave, de *fulphas quininae* niet te kunnen bereiden, ten minfte niet zóó, dat het aan het doel beantwoordt. Dit enkele voorbeeld ftrekke onzen jongen of minervaren' kunstgenoot ten voorbeelde: dat niet alles voor goede munt aangenomen kan worden, wat ons uit den

vreem-

Fig. 1.

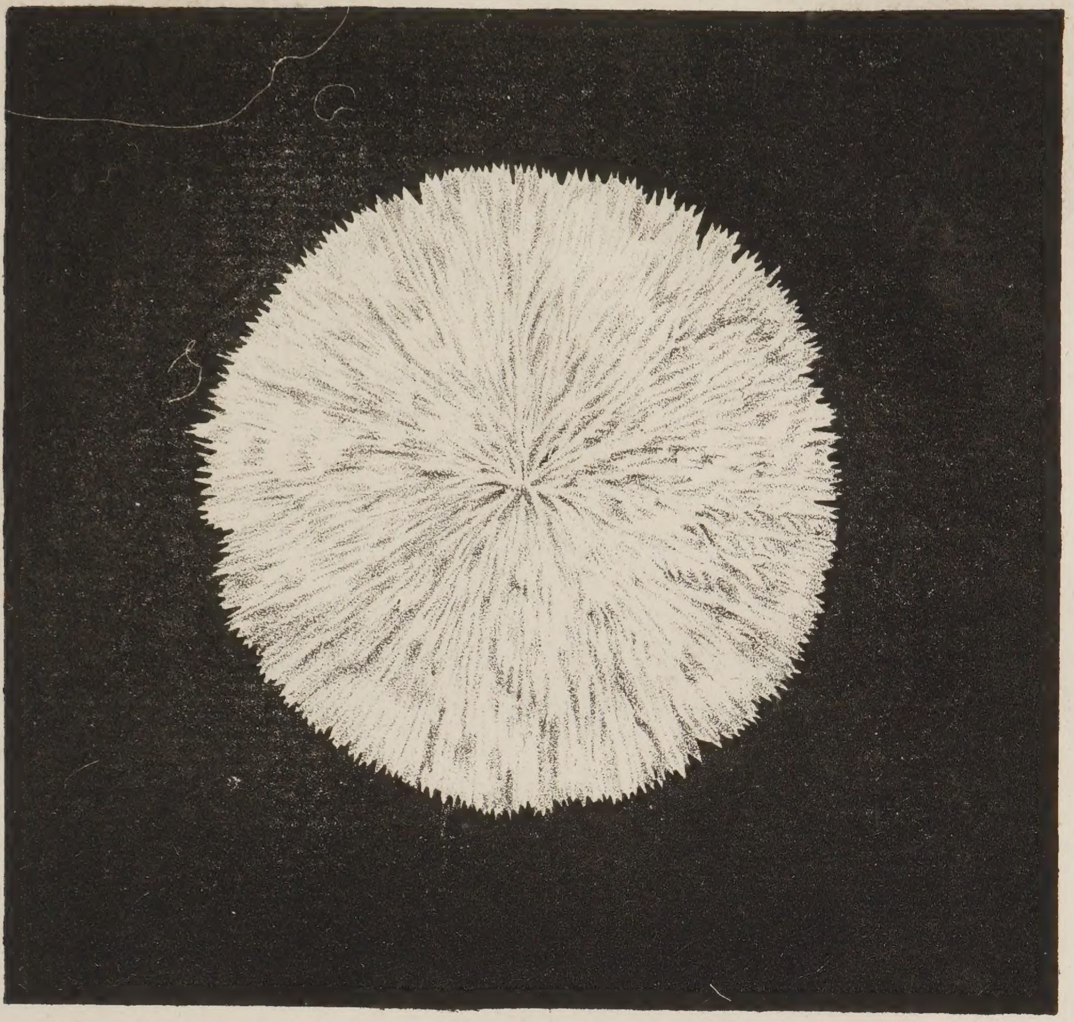

Fig. 2.

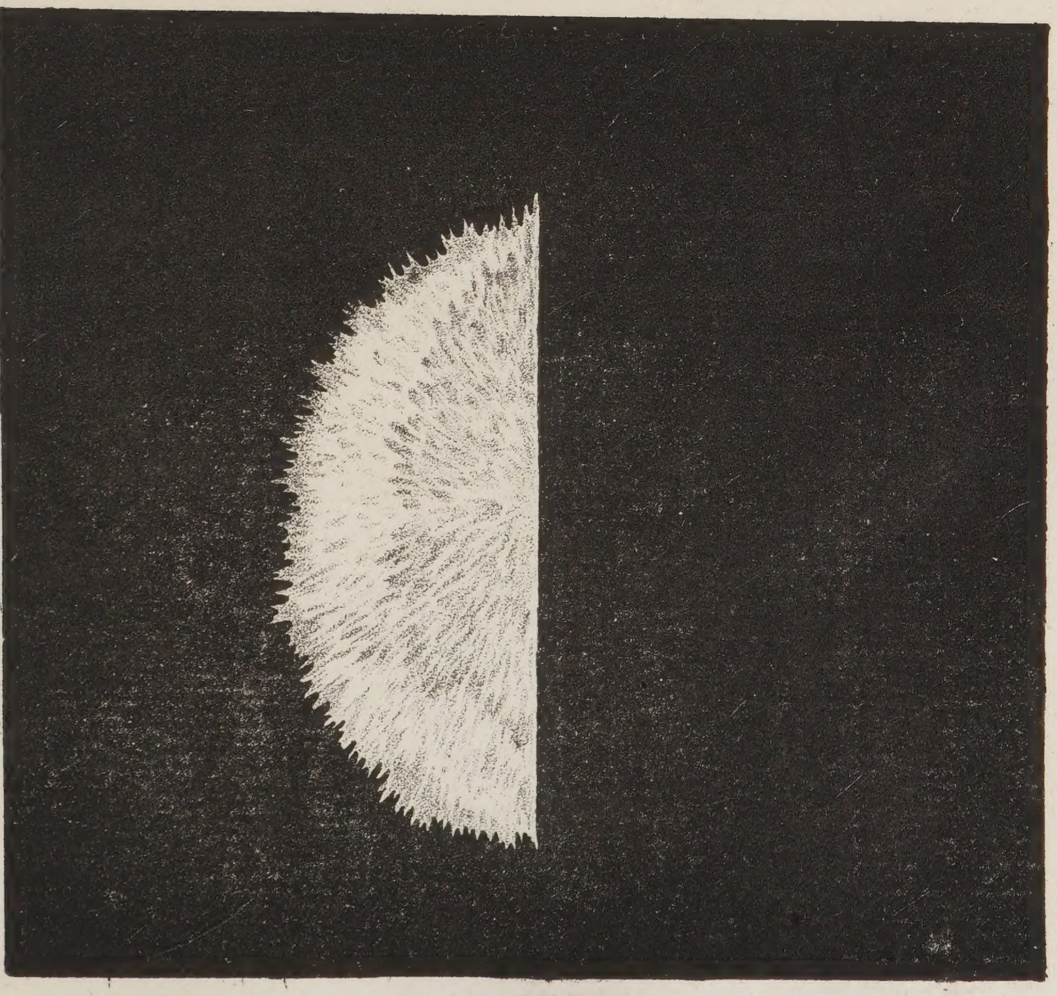

vreemden voor goed wordt aangeboden, maar dat men beter doet zich aan het oude ſpreekwoord: *Beproef alles, maar behoud het goede*, te houden.

In hoe verre kan nu de door mij opgegevene bereidingswijze, ter verkrijging van de *cinchonine* en *quinine*, toepasſelijk gemaakt worden op het daarſtellen van de *Emetine*, *Stychnine*, *Veratrine*, *Solanine*, *Delphine*, *Gentianine*, enz.? —

Hierover hoop ik eerlang mijnen kunstgenooten eenige voldoende proeven te kunnen mededeelen.

VERKLARING DER PLAAT.

Fig. 1. vertoont de kristalliſatie in hare natuurlijke grootte, zoo als zij zich aan de wanden van het glas aangezet had.

Fig. 2. vertoont de kristalliſatie in hare doorſnede, waaruit men de dikte derzelve kan ontwaren.

TWEEDE AFDEELING.

WAARNEMINGEN OVER DE WERKING DER *KINA-LOOGZOUTEN* IN TUSSCHENPOOZENDE EN AANHOUDENDE KOORTSEN.

Medegedeeld door C. J. NIEUWENHUIJS,
Med. et Chir. Doctor.

Reeds vóór 20 jaren trok het onze aandacht, dat wij de tusſchenpoozende koortſen door eene afkoking van den kinabast met water niet alleen in het geheel niet, of maar zeer zeldzaam zagen verdwijnen; maar ook, dat wij meermalen moesten ontwaren, dat onder een aanhoudend gebruik van zoodanig een afkookſel, om verſchillende redenen gebezigd, de tusſchenpoozende koorts ontſtond, en ondanks het voortdurend gebruik van dezen kinadrank bleef aanhouden, ja zelfs verſlimmerde, en niet konde ge-

genezen worden, voordat deze zelfde kina, in plaats van in een afkookfel, in eene veel geringere hoeveelheid, als poeder toegediend, deze koorts fpoedig wegnam. Hieruit maakten wij dan deze gevolgtrekking: dat het werkzaam gedeelte van dezen bast in koortfen of bij de koking vervloog en gevolgelijk vlug (*volatilis*) was, of dat het door koking in water niet uitgetrokken, en derhalve met den draf (*refiduum*) van zulk een afkookfel weggeworpen werd. Het ontbrak ons aan tijd, en toenmaals nog meer aan gelegenheid, om de beftaandeelen, waaraan het koortsdrijvend vermogen eigen was, op te fporen, en wij ftelden ons tevreden met den gelukkigen uitflag onzer behandeling der tusfchenpoozende koortfen door het toedienen van den kinabast in poeder. Bij deze geneeswijze namen wij tot grondftelling aan: *dat, zoodra bij tusfchenpoozende koortfen de fpijsverteeringswerktuigen toereikende vermogens bezitten, om eene volkomene ontwikkeling der grondftoffen van den kinabast te bewerkftelligen, hij ook tegen dezelve aangewezen* (geïndiceerd) *zijn moet.* Tot onze verwondering befpeurden wij echter fpoedig, dat, hoezeer de kina bij tusfchenpoozende koortfen

overal als een *specificum* gold, onze geneeswijze, hoe eenvoudig ook, zeer van die onzer meeste kunstgenooten afweek. Trouwens, blijkens hetgeen wij over het vooroordeel tegen en voor het gebruik van den Peruviaanschen bast reeds in het jaar 1810 (*) gezegd hebben, zagen wij, bij het toedienen van denzelven in deze tusschenpoozende koortsen, geene *contra indicantia*, dan mangel aan *assimilatie*-vermogens, en hadden te dien einde ook veel minder voorbereidingsmiddelen, en althans zeer zeldzaam braak- of purgeermiddelen noodig; maar wij poogden de tusschenpoozende koortsen, die wij als een *symptoma* van eene, doorgaans nadeelige, afwijking van den gezonden staat van het dierlijk zamenstel beschouwden, onder de vastgestelde voorwaarden dadelijk te genezen, of, zoo als men zich ook uitdrukt, tegen te gaan en weg te nemen. Slechts dan, wanneer zij met *gastrische* aandoeningen, als dik, geel beslagene tong, drukking in borst- en maagstreek, braking, buikloop, enz. vergezeld gin-

(*) *Nadeelige en bijna algemeene vooroordeelen en misbruiken in de Geneeskunde, enz.* Te *Amsterdam*, bij L. VAN ES, 1810, bl. 302 en volg.

gingen, of wanneer de ſpijsverteering zeer ſlecht was, en ook dan, wanneer de lijder, tegen het ſpoedig genezen der koorts, onder den naam van opſtoppen der koorts, bevooroordeeld was, gaven wij eenige dagen eene *mixtura amara aromatica* (*). Nimmer vermoeiden wij onze lijders met braak- of purgeermiddelen; de *ſordes* mogten, volgens ſcholastieke leerſtellingen, *ſurſum* of *deorsum turgesceeren*, zoodra deze verſchijnſelen gevolgen der koorts zelve waren, en dus als *ſymptomata*, door de koorts te weeg gebragt, beſchouwd worden; waarvan gedurende dezen nazomer ons vele voorbeelden zijn voorgekomen, die dan verkeerdelijk met den naam van galkoortſen beſtempeld werden, terwijl zij ſlechts dien van *gastriſche* koortſen, of liever koortſen met *gaſtriſche* aandoeningen, verdienden; deze gingen met

(*) Indien de koorts met *Rheumatiſche* of *Catharaliſche* aandoeningen gepaard gingen, hadden wij veel nut van het *Extr. Card. Benedict.* anders van *Extr. Cent. minoris vel. trifol.* bij voorb. ℞ *Aq. C. Aur. vel menth.* ℥viii *Extr. Card. Bened. vel cent. min. vel trifol. fibr.* ℥β *Sp. Aromat.* ʒii——ʒiv. *Syr. C. Aur.* ℥i. MDS. Alle twee uren twee ſpijslepels vol.

met de koorts op en af en verdwenen met dezelve geheel. Veelal verdween op eenige dezer bittere *mixturen* de koorts. Was dit het geval niet, maar de maag in ſtaat geſteld, om de kina te verduwen, zoo ſchreven wij dezelve aldus voor:

℞. *Aq. Cortic. Aurant. vel. Aq. menth. p. v. crisp. aa unc. octo.*
Syrup. Cort. Aurant. unc. duas.
Spirit. aromat. unc. ſſ.
Pulv. Cort. Peruv. regii dragm. ii—iv.
MDS. Alle twee uren twee ſpijslepels vol.

Indien in enkele gevallen de gele kinabast niet voldoende was, dan namen wij tot den rooden onze toevlugt; en gedurende onze geheele praktijk herinneren wij ons niet ééne éénige tusſchenpoozende koorts, tenzij zij met verzwarende omſtandigheden gepaard ging, op deze wijze ongenezen gelaten te hebben. Hoe gelukkig wij op deze eenvoudige wijze met het genezen der tusſchenpoozende koortſen, zelfs bij die van eenen kwaadaardigen aard, geſlaagd zijn, toonden wij, voor eenige jaren, reeds in het *Hippocrates Magazijn* (eerſten deels 2de en volgende ſtukken) aan.

Om

Om ons echter voor alle misvatting vrij te waren, moeten wij, tot nadere opheldering, hier nog bijvoegen:

1°. Dat wij hier tusſchenpoozende koortſen (*febres intermittentes*), van welken aard ook, bedoelen, die geen plaatſelijk lijden van een of ander ingewand, als longen, lever, enz. ten gronde hebben, of die door ontſtekingen, verzweringen, enz. veroorzaakt werden; alsdan zouden deze *abnormaliteiten* als oorzaken van de koortſen moeten aangemerkt en als zoodanig behandeld worden, maar ook dan zoude onze grondſtelling, bij het gebruik van de kina vermeld, niet toepasſelijk zijn.

2°. Hiertoe behoort ook, dat de met de koorts vergezeld gaande *gastriſche* of galachtige verſchijnſelen de uitwerkingen van de koorts, en deze niet de gevolgen van gene zijn. Terwijl nu de eerſten met de koorts op en afgaan, blijven deze ook in den koorts-vrijen tijd (*apyrexia*) voortduren, en deze behandelen wij als zoodanig, nogtans niet zoo als zulks volgens den gewonen ſlender geſchiedt,

maar

maar zoo als wij op andere plaatſen (*) aangetoond hebben. In alle geval dragen wij zorg, dat er, indien de Natuur hierin te kort ſchiet, naar omſtandigheid, dagelijks, of om den anderen dag, behoorlijk ſtoelgang plaats hebbe (†).

3°. Dat wij kwaadaardige, het leven bedreigende verſchijnſelen, als ſlaapzucht, hevige pijnen in een of ander deel, enz. ingeval zij met de koorts gepaard gaan, door andere doelmatige middelen met de kina vereenigd, of met dezelve afwisſelend toegediend, zoeken te beſtrijden.

4°. Dat wij eenen gepasten leefregel met ons geneesplan vereenigen. Door de ondervinding geleerd, dat hier meer tegen de *quantitas* dan *qualitas ciborum* gezondigd wordt, raden wij onzen lijders, om zonder eetlust niets, en bij grooten eetlust weinig en niet kort vóór het opkomen der

(*) Ter aangehaalde plaatſe, bladz. 215—250.

(†) Pillen uit *Rheum* en *Sapo*, of het *Electuarium lenivum* met *Pulpa tamarindorum*, of *Syrupus ſennæ*, des avonds genomen, voldoen hier doorgaans aan het oogmerk.

der koorts te eten; wij onthielden den koortslijders geene zachte vleeschſpijzen, noch afkookſels (*bouillon*) daarvan. Ook het drinken onder de koorts komt hier zeer in aanmerking. Veel drinken op ééns maakt de lijders benaauwd zonder dorst te verſlaan; door weinig drinken dikwijls te herhalen, en zich met goed water, nu en dan met wijn vermengd, te vergenoegen, bereiken zij het best hun oogmerk.

Vermits wij echter geene *therapeutiſche* verhandeling der koortſen ſchrijven, maar blootelijk zoo veel daarvan aanſtippen wilden, als ons noodig toeſcheen, om onzen lezer met onze geneeswijze derzelve eenigermate bekend te maken, ten einde in onze waarnemingen met de kina-loogzouten alle herhalingen te vermijden, en zoo beknopt mogelijk te kunnen zijn, zoo zij dit weinige daarvan genoeg.

Dat wij nu door de ontdekking der kina-loogzouten op eene aangename wijze verrast werden, zal genoegzaam blijken uit hetgeen wij over onze grondſtelling ten opzigte van het gebruik van den kinabast bij tusſchenpoozende koortſen aangemerkt hebben. Inderdaad, wij waren

nog

nog vóór derzelver beproeving dadelijk zoodanig daarmede vooringenomen, dat wij deze ontdekking voor eene der belangrijkſten hielden, welke de Scheikunde aan de Geneeskunde had opgeleverd, ingeval de daarmede gedane waarnemingen van de Franſche Geneesheeren bevestigd en door onze proefnemingen, die wij vast beſloten hadden in het werk te ſtellen, juist bevonden werden. Hierbij bevreemdde het ons nogtans ten hoogſte, dat wij blootelijk waarnemingen met het *ſulphas quininae et cinchoninae*, en geenszins met deze zuivere loogzouten, die toch eigenlijk de werkzame beſtanddeelen der kina zijn moesten, geboekt vonden, ja, dat alleen deze zwavelzure *quinine*, en niet de *quinine* zelve, uit *Frankrijk* en onze zuidelijke Provinciën overgezonden werd. Dit ſpoorde ons des te meer aan, om onzen broeder F. NIEUWENHUIJS tot de bereiding van deze grondſtoffen uit te noodigen, met het gelukkig gevolg, dat wij weldra door hem in het bezit werden geſteld van de zuivere *quinine* en *cinchonine*, en derzelver zwavelzure bereidingen. Het groot aantal tusſchenpoozende koortſen verſchafte ons nu, gedurende dezen zomer en herfst, eene ruime gelegenheid, om zoowel deze kina-

loog-

loogzouten op zich zelve als derzelver zwavelzure bereidingen te beproeven.

In navolging der waarnemingen van de Fransche Geneesheeren (*) DOUBLE, POURQUIER, CHOMEL, MAGENDIE, en anderen, schreven wij eerst het zwavelzure *quinine* (*sulphate de quinine*) voor, en bevonden, tot ons groot genoegen, dat onze bevindingen met dit middel bij de tusschenpoozende koortsen volkomen met die van deze Geneesheeren overeenstemden; hoewel het ons beter voorkwam de manier van toediening eenigzins te wijzigen, zoodat wij bij volwassenen in den koortsvrijen tijd alle twee uren van 1, 2, ten hoogste 3 greinen, en bij kinderen van ½ tot 1½ grein voorschreven.

Wij zagen, na het gebruik van dit middel, zelden meer dan een' of twee aanvallen van de koorts ontstaan, tenzij dat dezelve met verzwarende toevallen gepaard ging.

Als

(*) Men leze hierover na *Journal général de médecine Française et étrangère*, Tom. LXXIV, het Januarijstuk van 1821, waarin DOUBLE de eerste waarnemingen met de *Sulfate de Quinine* mededeelt. Deze zijn grootstendeels overgenomen in het *Journal der practische Artzeneykunde von* C. W. HUFELAND, in het Junijstuk van 1821.

Als nu ook de waarnemingen van onzen Amſterdamſchen Geneesheer à ROY (*), benevens eene van den Leidſchen Hoogleeraar BERNARD, over het *Sulfas de Quinine* het licht zagen, en deze zoowel die der Franſche Geneesheeren bevestigden als met de onze overeenſtemden, zoo beſchouwden wij het als overbodig, onze kunstgenooten met eene herhaling van ſoortgelijke waarneming in dezelfde ziekte te vervelen.

Eene waarneming echter willen wij onzen lezer niet onthouden, omdat dezelve aantoont, dat ook in koortſen van eenen kwaadaardigen aard (*febris intermittens maligna*) de zwavelzure *quinine* met het grootſte nut werd aangewend, en ons zoodanige waarnemingen nog niet bekend zijn.

N—K, een wagenmaker, oud 62 jaren, een man van een robust en ſterk geſtel, was, be-

hal-

(*) Waarnemingen, gedaan met het *Sulfas de Quinine*, door C. H. à ROY, nevens eene waarneming over hetzelfde onderwerp, van J. B. C. BERNARD, Leden van het Koninklijk Nederlandsch Inſtituut van Wetenſchappen, Letterkunde en Schoone Kunſten, enz. enz., uitgegeven door de eerſte klasſe van het Inſtituut, te *Amſterdam*, bij PIEPER en IPENBUUR, 1822.

halve een open been, hetwelk hij reeds 18 jaren had, doorgaans tamelijk gezond geweest, maar sukkelde thans reeds gedurende 14 dagen aan eene anderendaagsche koorts, waartegen hij niets wilde gebruiken, omdat hij gaande en staande, de eetlust goed, en de stoelgang naar gewoonte bleef; daarenboven scheen de koorts, die alle avonden met koude rillingen eenen aanvang nam, niet zeer hevig geweest te zijn. Zoo ging hij nu ook op den avond van den 25sten *September* dezes jaars met de gewone koude rillingen te bed, en kwam spoedig in slaap, werd echter in den nacht besesseloos met brandende hitte wakker, maar sliep dadelijk wederom snorkend voort. In den ochtend van den 26sten ontboden zijnde, vonden wij hem geheel bewusteloos in eenen ronkenden slaap, waaruit hij met geene mogelijkheid konde wakker gemaakt worden. Wij zouden hem zeker voor beroerd (*apoplecticus*) gehouden hebben, ware het niet, dat wij uit het bovengemelde verhaal zijner vrouw en het vermogen om al zijne ledematen te kunnen bewegen, op eene *intermittens soporosa* werden opmerkzaam gemaakt. De pols was vol en langzaam, iets onregelmatig, de huid matig warm en vochtig,

het zweet ſtond in zijn aangezigt, de mond wijd open. Des avonds vóór hij te bed was gegaan, had hij afgang gehad. Wij lieten een *veſicatorium* in den nek plaatſen, een lavement van een aftrekſel van *chamomil* met azijn zetten, en ſchreven deze middelen voor:

℞. *Sulphat. Quinin. Scrup.*
Sach. alb. dragm.
MDS. *Vide in* x *partes aequales.*

Verder:

℞. *Florum arnicae unc. ſſ.*
F. l. Art. Infuſio Colaturae unc. octo adde.
Sp. c. c. ſuccinat. dragm. duas.
Syr. Cort. aurant. unciam.
MDS. Het eene uur twee ſpijslepels vol van den drank, het andere een poeijer te nemen.

Den 27ſten vonden wij hem in denzelfden toeſtand, waarin hij al dien tijd gebleven was; de poeders en drank waren opgebruikt; de eerſte werden hernieuwd, en in 8 in plaats van 10 verdeeld; de drank echter werd op deze wijze veranderd:

℞. *Flor.*

℞. *Flor. Arnicae. unc. sſ.*
Rad. Valerian. ſ. unc. unam.
F. l. Art. infus. Colaturae unc. octo adde.
Ætheris Acetic. rec. dragm. duas.
DS. Als voorheen te nemen.

Daarenboven werd er aan elke wade nog eene Spaanſchevlieg-pleister gelegd.

Den 28ſten vernamen wij bij onze komst, dat hij den vorigen middag tegen 2 ure had beginnen te ſpreken, zelfs op het ſtilletje was gaan zitten, waar hij, onder het afgaan, veel ſlijm gebraakt had. Bij ons bezoek vonden wij hem geheel bij kennis, klagende over pijn in het hoofd en door de leden, de pols was langzaam en regelmatiger dan voorheen, de tong geel en dik beſlagen; de medicijnen, welke reeds vóór onze komst vernieuwd waren, werden doorgebruikt, terwijl wij last gaven, om de wonden der Spaanſche vliegen te heelen.

Na dien tijd kreeg hij nog eenige avonden aanvallen van koorts, doch zonder ſlaap; onder het gebruik van de poeijers alleen bleven ook deze geheel weg; maar hij had langen tijd noodig, om, met het gebruik van de kinapoeders, die wij hem, in plaats van het kost-

 ba-

bare *sulphas quininae*, nog eenen geruimen tijd lieten doorgebruiken, tot zijne vorige krachten terug te komen; daarbij scheen het hem nog langen tijd na het wegblijven der koorts, als of hij (dus waren zijne woorden) wakende droomde.

Hoe afdoende ons nu ook deze waarnemingen met zwavelzure *quinine* in tusschenpoozende koortsen toeschenen, zoo konden wij ons daarmede niet tevreden stellen, omdat dezelve alleen betrekking hadden tot eene vereeniging van het zwavelzuur met de *quinine*, en daaruit niet volkomen bleek, dat de kina-loogzouten op zich zelven (*quinina et cinchonina pura*) ook met dit koortsdrijvend vermogen bedeeld waren, dan wel of deze hoedanigheid alleen aan deze verbinding moest toegeschreven worden. Trouwens, welk eene verandering de verschillende soorten van verzuring der stoffen te weeg brengen, leeren ons, om van de menigte maar ééne te noemen, de verschillende kwikverzuringen. Wij verwonderden ons, dat men zulks niet reeds lang onderzocht had, maar daarin den Franschen Geneesheer F. J. DOUBLE, wien de eer toekomt het eerst het *sulfate de quinine* in de koortsen doelmatig gebezigd te heb-

hebben, gevolgd was; zonder dat hij andere redenen voor de keus van deze zoutachtige verbinding opgeeft, dan dat deze ftoffen in de kina gedurig aan een zuur verbonden aangetroffen worden (*).

Wanneer wij deze ftelling ook als waar wilden aannemen, zoo ware zij voor ons niet toereikende, om geene proeven met de zuivere zelfftandigheid te nemen, te meer, omdat die zuivere loogzouten minder moeite bij de bereiding vorderden; en derzelver verbinding met zwavel of andere zuren merkelijk kostbaarder werd. Daarenboven gelooven wij ook, dat zulk een onderzoek als eene wetenfchappelijke bijdrage kan beschouwd worden.

Om nu deze vraag te beflisfen, zullen wij getrouwelijk onze waarnemingen, welke wij met de zuivere *quinine* en *cinchonine* gemaakt hebben, uit onze aanteekeningen zoo beknopt mogelijk uittrekken

(*) T. a. pl. bl. 54. *Le mémoire de mon beau-frère m'avait appris que dans le quinquina ce principe se trouve constamment uni à un acide, et que dans les nombreux essais auxquels ce principe avait été soumis, il se combinait facilement avec plusieurs des acides connus.*

ken en ter beoordeeling aan het Geneeskundig publiek mededeelen. Om echter deze waarnemingen voor onzen lezer en ons zelven gemakkelijk te maken, zullen wij, zonder op de volgreeks der dagteekening, wanneer dezelve gemaakt zijn, te letten, met die van de *quinine* aanvangen, met die van de *cinchonine* vervolgen, en met een paar der zwavelzure *cinchonine* besluiten.

De eerste proef, welke wij met de *quinina pura* maakten, was dezen zomer, in het laatst van de maand *Junij*. Toen kwam de schoonmaakster van Mevrouw de Wed. R. met hare 18jarige dochter tot ons, om raad te plegen wegens eene derdendaagsche koorts, die haar reeds meer dan drie jaren gekweld, en waartegen zij ook al eene menigte middelen, waaronder ook de kina in poeders, welke zij echter niet verdragen konde, vruchteloos gebruikt had. Het meisje zag er bleek, tanig van kleur uit, had eenen opgezetten buik, was lusteloos en mat. Wij schreven haar dadelijk voor:

℞. *Quininae pur. scrup.*
Sach. alb. dragm.
M*divide in* x *partes aequales.*
DS. Daarvan alle 3 uren één te nemen.

Den

Den volgenden dag kwam zij terug met de treurige boodfchap, dat zij deze poeders in eenige apotheken niet had kunnen krijgen en men in eene andere daarvoor 4 gulden gevraagd had, hetgeen zij niet konde betalen, tenzij zij verzekerd ware, dat hare dochter met deze poeders geheel genezen zijn zoude. Omdat wij haar daarvoor niet konden inftaan, ftelden wij haar in de gelegenheid, dat zij deze poeders voor minder dan de helft van den gevraagden prijs konde bekomen. Eenige dagen daarna kwam zij ons, met tranen in de oogen, bedanken wegens de goede zorg voor haar kind, zijnde de koorts dadelijk na deze poeders weggebleven. Wij rieden haar dezelve nog eens te herhalen en daarvan twee daags te laten nemen; nemende daarbij eene in hare omftandigheden mogelijke gepaste leefwijze in acht. Toevallig vernamen wij eenige weken daarna, dat hare dochter geheel gezond was gebleven. Deze welgeflaagde proef met de zuivere *quinine* fpoorde ons tot het nemen van meerdere aan, hebbende wij reeds eenigen tijd met veel vrucht de zwavelzure *quinine* gebezigd. Maar wij ontdekten weldra, dat de zuivere *quinine* niet algemeen verkrijgbaar was. Nu eens gaf men

ons daarvoor in plaats de zwavelzure *quinine*, dan wederom een geelachtig korrelig poeder, hetwelk men ons voor echt wilde opdringen; zoodat wij eindelijk besloten, bij onze proefneming met de grootste omzigtigheid te werk te gaan, en noch de zuivere *quinine*, noch *cinchonine* voor te schrijven, tenzij wij van derzelver echtheid verzekerd waren. Uit dien hoofde zullen wij slechts van die waarnemingen met deze middelen gewagen, welke wij in de maand *September* aanvingen.

Den 7den *September* vonden wij den kastenmaker R., een' man van omstreeks 30 jaren, in eene zware koorts met diepen slaap, waaruit hij met moeite konde gewekt worden. Voor een oogenblik wakker zijnde, klaagde hij over zware pijn in het hoofd; op het gevoel was de huid warmer dan natuurlijk, en klam; de pols niet zeer snel, maar onregelmatig; de tong droog en geelachtig beslagen. Zijne vrouw verhaalde ons, dat hij reeds eenige dagen aan de koorts had gesukkeld en door eenen apotheker eerst met braak-, daarna met *purgeer*-middelen, en eindelijk met de kina, waarvan wij nog een afkooksel met de *Sp. c. c.* vonden staan, was behandeld; met dat gevolg,

dat

dat de koorts reeds den vorigen dag met zware koude en slaap was aangevangen, den geheelen nacht had voortgeduurd, en nog in den beschreven' toestand aanhield. Wij erkenden deze ziekte uit het verledene en tegenwoordige voor den aanvang van eene *febris intermittens soporosa*, vonden den toestand van den lijder hagchelijk en schreven hem voor:

℞. *Quininae pur. scrup.*
Sach. alb. dragm.
MDivide in viii *part. aequales.*

℞. *Florum Arnicae unc. ss.*
F. l. Art. infus. Col. ℥vi. *adde.*
Oxym. Simplicis. unc. duas.
Æther. acetici dragm. duas.

MDS. Het eene uur een poeder, en het andere twee spijslepels vol van den drank afwisselend te nemen; daarbij lieten wij zuurdeeg aan de voeten leggen.

Den 8sten, des morgens, waren deze middelen opgebruikt, blijvende de *soporeuse* toestand zonder tusschenpoozing aanhouden, de pols menigvuldiger en de hitte ook vermeerderd. Bij

het voortdurend gebruik der voorgeschrevene middelen lieten wij een *clisma* van eene *infusio chamomillae cum aceto vini* zetten.

Den 9den. De slaperigheid was minder; ook scheen hij meer bij kennis en over het algemeen iets beter. De tong was droog en dik beslagen, de pols langzamer, de warmte der huid matig. Na de klisteer was een *sedes* gevolgd. De geneesmiddelen werden voorts genomen.

Den 10den. De *patient* is in alles beter, niet meer slaperig, maar gevoelde zich zeer zwak, en had pijn in het hoofd. De pols was natuurlijk, ook had hij eetlust; de tong was minder beslagen. Omdat hij geene *sedes* had, werd er eene gewone klisteer voorgeschreven; als spijs: soep van kalfsvleesch, met een weinig rijst, verder des morgens en des avonds één der poeders, en door den dag van een *decoctum Corticis cum aethere Sulphuris Alcoholisat.* alle 2 uren twee spijslepels vol, met dat goed gevolg, dat de patient, onder het gebruik van dezen drank, binnen eenige dagen geheel herstelde.

Onze dochter LINA, oud 13 jaren, van een mager gestel en bleek van kleur, nog niet *gemenstrueerd*, had

had reeds gedurende den geheelen zomer over pijnen in het lijf geklaagd, en vele middelen vruchteloos daartegen gebruikt. Dezen zomer had zij zes weken op het land doorgebragt, keerde zonder pijn in het lijf terug, en bleef daarvan eenen geruimen tijd geheel bevrijd. In den aanvang van *September* begon zij wederom daarover te klagen; dit werd van dag tot dag erger. Den 13den der zelfde maand werd zij des ochtends door hevige koude aangetast, die een paar uren duurde, door hitte gevolgd werd, en eerst in den volgenden nacht met zweet eindigde. Gedurende deze koorts gebruikte zij van eene reeds voorgeschrevene *mixtuur*, bestaande uit *Aq. c. aur. unc. quatuor Aq. C. cinnam. unc. duas. Aq. lauro-Ceras. unc. Extr. Card. B. unc. ſſ. Syr. C. aur. unciam*, alle uur een spijslepel vol, voort. Den 14den, zonder koorts, maar zeer zwak, klagende bij tusschenpoozingen zeer over pijn in het lijf. Wij gaven haar toen

℞. *Quininae purae gr. octo.*
Sach. alb. dragm.
Mdivide in viii *part. aequales.*

S. Alle 2 uren een poeder.

Nadat zij dien dag tamelijk wèl had doorgebragt, werd zij reeds des avonds van den 14den door

door koude aangetast, welke echter ſpoedig door hitte gevolgd werd, en des nachts met ijlen voortduurde. Den volgenden morgen was zij zeer zwak, maar zonder koorts, welke ook onder het gebruik van dezelfde poeders niet terug keerde, blijvende echter hare pijn in het lijf ſteeds op den ouden voet voortduren. —— In het laatst van *October*, nadat zij eenen geruimen tijd geene medicijnen meer gebruikt had, kreeg zij nog eenen aanval van de koorts, die echter dadelijk door de vorige poeders geſtuit werd. Zoodat zij thans in *November* nog de *quinine*, in verbinding met andere middelen, tegen de pijn in het lijf, met een zeer goed gevolg, doorgebruikt.

De Heer E., 18 jaren oud, werd in *October* alle avonden door hevige koortſen aangetast, die onder beſtendige ijlhoofdigheid tot den volgenden ochtend aanhielden, en alle avonden wederom van nieuws opkwamen, waardoor hij zoo verzwakt werd, dat hij het bed, ook in den koortsvrijen tijd, moest houden. 16 Greinen *quinine*, in 8 poeders verdeeld, en daarvan alle 2 uren één genomen, bevrijdden hem dadelijk van een' volgenden aanval. Wij rieden hem van dezelve nog eenigen tijd 4 poeders

op

op den dag door te nemen, waarna hij in het vervolg zeer wèl bleef.

Ons jongste zoontje HERMAN, 7 maanden oud, na drie malen zonder uitwerking *gevaccineerd* te zijn, hadden wij voor de vierde maal ingeënt. De pokjes stonden den 1sten November, zijnde de 9de dag der inënting, zeer goed. Tegen gewoonte gaf het kind reeds toen des morgens zijn pas genomen voedsel over, en was lusteloos, verdrietig en slaperig; wij schreven zulks, als een goed teeken, aan de werking der *vaccine* toe, te meer, daar het den volgenden dag wederom wel was; doch toen het wicht den 3den, in den vroegen ochtend, andermaal bleek, verdrietig, slaperig en koud was, ontdekten wij weldra, dat er eene anderendaagsche koorts onder schuilde, die zich dan ook dezen geheelen dag door hitte, aanhoudend slapen en veel zweet hevig openbaarde. Na het afgaan van deze koorts gavên wij het kind alle 2 uren een half grein *quinina puraa.* Den 4den *November* was het geheel wel, sliep veel, maar zag er bleeker dan gewoonlijk uit. Den 5den, des ochtends, waren 8 grein *quinine* genomen, en was de koorts weggebleven; nogtans was het verdrietiger, bleeker dan den vorigen dag, en

sliep

ſliep veel. Van de *quinine* werden nu 4 poeders op dén dag genomen, met het gewenschte gevolg.

De dochter van den Heer A., 3 jaren oud, en op het uiterlijk voorkomen gezond, maar van de geboorte af met eene aanhoudende kuch behebt, werd, zonder eenige voorafgaande teekenen van ongeſteldheid, op den 26ſten *October* dezes jaars, door eene ſtuip, die bijkans een uur duurde, overvallen, en bleef daarna den ganſchen dag mat en lusteloos. Den 27ſten kreeg zij, op denzelfden tijd, eene zware koude, die door hitte werd opgevolgd en met zweet eindigde. Deze koorts herhaalde dagelijks des namiddags omſtreeks 4 ure, en bleef den geheelen nacht, tot den volgenden ochtend, voortduren. —— Den 30ſten werden wij, voorbij komende, aangeroepen, en vonden het kind zeer vermagerd en tanig van kleur, nogtans ſpelende en zonder koorts. Uit hetgeen men ons verhaalde, meenden wij dadelijk tot het gebruik der *quinine* te kunnen overgaan, en ſchreven daarvan om de 2 uren ½ gr. voor.

Den 31ſten. Gisteren nadenmiddag 2 van de voorgeſchrevene poeders ingenomen hebbende, werd het meisje door eene hevige koorts, gepaard

met

met eenen geweldigen kramphoest, aangetast, welke den ganschen nacht aanhield. Bij ons bezoek was zij, hoewel zonder koorts, toch lusteloos en hangerig. Wij lieten de poeders herhalen. Den 1sten *November* ontwaardeen wij, dat de koorts den vorigen dag onbeduidend, maar de hoest even sterk geweest was; deze hield ook, na het afgaan der koorts, nogtans in eenen geringeren graad aan. Wij verbonden toen met de *quinine* het *sulphur depuratum*, en lieten daarvan 4 des daags nemen, waarna de koorts geheel verdween en de hoest spoedig tot op de oude kuch verbeterd werd, waartegen de ouders niet verkozen verdere medicamenten te laten nemen.

Mejufvr. v. d. H., 66 jaren oud en doorgaans gezond, werd sedert 8 dagen door zoogenaamde binnenkoortsen, die van dag tot dag erger werden, gekweld, waarbij zij echter op de been bleef. Wij werden in den ochtend van den 23sten *October* dezes jaars met overhaasting ontboden, omdat zij een toeval gekregen had. Men verhaalde ons, dat de lijderes den vorigen avond door eene hevige schuddende koude was aangetast, gedurende welke zij, onder stuiptrekkingen, in eenen diepen en snorken-

kenden ſlaap gevallen en daarop den ganſchen nacht zeer heet en bewusteloos geweest was. Wij vonden haar zweetende, en, offchoon bij kennis, toch beſeffeloos. De pols was langzaam, onregelmatig, de tong wit beſlagen en droog, de dorst zeer ſterk. Nu en dan gevoelde zij ſchokken door de leden, alsof zij *geëlectriſeerd* werd. Uit hetgeen wij hoorden en zagen erkenden wij dadelijk een begin van eene *intermittens ſoporoſa*, waarvan wij, zoo ſpoedig mogelijk, den tweeden aanval, die wel eens doodelijke gevolgen konde hebben, moesten trachten af te weren. Te dien einde ſchreven wij voor:

℞. *Quininae purae ſcrupul.*
Sach. alb. dragm.
MDivide in x *partes aequales.*
S. Alle 2 uren één te nemen.

Den 24ſten vonden wij haar veel beter en bij volle kennis, klagende over drukking in het hoofd. Zij was den vorigen avond heet geworden en had den nacht ſlapeloos en zweetende doorgebragt. De tong was thans in het midden met eene gele ſtreep bezet, zijnde derzelver randen

rood;

rood, de pols bijna natuurlijk. In eenige dagen had zij geene *fedes* gehad. Alle poeders waren opgebruikt en werden herhaald. Bij ons bezoek van den 25ften verhaalde men ons, dat zij den voorgaanden avond wederom huiverig was geworden, doch fpoedig door hitte en zweet was afgewisfeld, hebbende zij aanhoudend geflapen, zonder te fnorken. Wij lieten de poeders andermaal voortgebruiken en een lavement toedienen. Deze aanvallen van koorts, echter zonder bezwarende omftandigheden, kwamen nog twee avonden terug; daarna bleef zij zonder koortsachtige bewegingen, maar zeer zwak. Wij lieten haar, tot in *November*, vier maal des daags, 2 greinen *quininae pura* doornemen, en tegen de gedurige verftoppingen des morgens en des avonds pillen van rabarbar en zeep gebruiken; onder welke behandeling deze lijderes dan ook, bij eenen gepasten leefregel, langzamerhand herftelde. Omdat echter de eetlust niet wilde terugkeeren, gaven wij haar een *mixtuur* uit *Aq. menth. cum Vino amaro*, waardoor het oogmerk bereikt werd.

De Heer E., een grutter, 19 jaren oud, en één jaar gehuwd, lijdt 8 dagen aan eene anderendaagfche koorts, met hevigen hoest, die

onder de koorts zeer erg wordt en door zijne droogte hem tot braken noopt, maar hem buitendien reeds eenige jaren, in eenen geringeren graad, kwelt en soms met kortademigheid vergezeld gaat. Hij meende denzelven door het slapen bij eenen aamborstigen overgeërfd te hebben, terwijl wij denzelven aan zijne dagelijksche bezigheden in het meel toeschreven. Een apotheker, wien hij om raad gevraagd had, liet hem eerst braken en daarna *purgeeren*, met dat gevolg, dat zijn hoest geweldiger, de koorts erger en de zwakte vermeerderd werd. Op den 25sten *October* ontboden zijnde, vonden wij hem in eene hevige koorts, met aanhoudend krampachtig hoesten, eene schorre stem, geel beslagene tong, met eene bleeke, vale kleur en gedurige neigingen tot braken, zijnde hij sedert het *laxeeren* van eergisteren zonder stoelgang. Wij schreven voor:

℞. *Aq. Foeniculi uncias octo.*
Liq. ammon. anisati dragm. unc. ss.
Extracti card. Bened. unc. ss.
Syr. altheae, mucil. gumm. Arabic. aa unciam.

MS. Alle 2 uren twee spijslepels vol.

De-

Dezen drank, waarin wij den volgenden dag nog 1 grein *tartarus emeticus* lieten oplosfen, gebruikte hij tot den 28ften door, zonder dat hoest of koorts eenigzins verminderd waren. Hij werd zoo zwak, dat hij ook op den goeden dag het bed moest houden. Daarbij had hij geen' eetlust, geene *fedes*, maar eenen onuitfprekelijken dorst en droogte in den mond, wordende hij door het geftadig drinken altoos benaauwd en misfelijk.

℞. *Quinin. pur. gr. decem.*

Sulphuris depurat.

Sacchar. alb. aa fcrupul. duos.

Pulv. rad. Ipecac. gr. ii.

Mdivide in viii *partes aequales.*

S. Alle 2 uren een poeder.

Den 29ften, des ochtends, vonden wij hem nog in denzelfden toeftand, bij ons bezoek had hij nog geene koorts, maar de droogte en fpanning op de borst bleven aanhouden; daarbij had zich een fteek in de regterzijde geplaatst. Bij de poeders werden 4 greinen *quinina pura* gevoegd, de zijde met een *Linimentum volatile camphoratum* eenige malen op

den dag gewreven en met warme wollen lappen bedekt.

Den 3oſten. De koorts was gisteren veel minder geweest, de hoest niet zoo aanhoudend, maar bij buijen even erg en droog; de pijn in de zijde bleef, nogtans in eenen minderen graad, aanhouden; hij had eens *ſedes* gehad; maar de pols was ook op den koortsvrijen dag nog zeer rad, terwijl de warmte matig bleef. Deze radde pols, de aanhoudende ſchorheid en het nachtzweet deden ons voor eene in het gras verſcholene adder vreezen.

Den 31ſten, des ochtends, was hij met pijn in de keel ontwaakt; zijne ſtem was ſchorder, maar de hoest merkelijk minder, en niet meer zoo krampachtig, zijnde ook het zijdewee bijna geheel verdwenen. Hij had geene koorts, maar was bij het overeind zitten zeer duizelig en gevoelde zich uitermate zwak; ook bleef de droogte en dorst met radheid van den pols voortduren, maar het zweeten verminderde. Bij de vorige poeders lieten wij nog 1 ſcrupel zwavel ~~mengen, en~~ de keel gorgelen met een afkookſel van vijgen.

Den 1ſten *November* zijn keelpijn, het zijdewee en de koorts geheel verdwenen, de

hoest

hoest genoegzaam zoo als hij gewoon was, de eetlust terug gekeerd, dagelijks ſtoelgang, de tong geel beſlagen, maar vochtig; doch de pols blijft rad, en de zwakte zoo groot, dat hij niet kan opzitten. Thans vernamen wij, dat hij ſedert zijne kortademigheid meermalen aanvallen van kramphoest, nogtans zonder koorts, gehad had.

Den 2den *November* vonden wij hem aan tafel zitten, eene kalfsſoep met ſmaak etende; de krachten hadden toegenomen, de hoest als gewoonlijk, de pols minder rad; hij gevoelde zich wel.

Den 3den. Ondanks onze *patient* zich in het eten te buiten ging, zoodat hij zelfs gisteren avond en heden ochtend nieuwbakken brood gegeten had, blijft zijne beterſchap, onder het voortdurend gebruik der poeders, aanhouden.

Den 4den. De hoest is minder dan gewoonlijk, maar hij klaagt over misſelijkheid, pijn in het lijf en *diarrhae*. Wij laten van de poeders, zonder zwavel, 4 des daags nemen, en bevelen hem ten ſterkſte eenen matigen leefregel aan, dien hij ook ſchijnt te volgen, en zoo dan geheel herſtelt; blijvende zijn hoest in eenen veel minderen graad aanhouden en zijne ſtem altoos eenigzins ſchor. Wij weten niet, of de-

ze hem van natuur eigen is; maar vreezen, dat hij nog eens het offer van zijn ambacht worden zal.

Het kind van Mevrouw de wed. V., 2¾ jaren oud, was van het begin zijns levens, door eene verkeerde voeding, zoodanig ongesteld geraakt, dat het aan klieren in den onderbuik, met uitteering, en eindelijk aan eene algemeene *scrofel*ziekte, met uitslag over het geheele ligchaam, bleef sukkelen.

In het laatst van de maand *Augustus*, toen het eenigen tijd zich tamelijk wel bevond, werd het door hevige tusschenpoozende koortsen aangetast, die met eenen kramphoest gepaard ging.

Den 5den *September* dezes jaars ontboden zijnde, vonden wij het kind in eene hevige koorts, met eenen kinkhoest. De koorts was des avonds met koude opgekomen, had den geheelen nacht onder zware hitte doorgeduurd, en eindigde alsdan in den ochtend met sterk zweet, dat wel eenige uren aanhield. Des middags was het kind wederom tamelijk wel, en, zoo als altoos, schrokkig in het eten, waaraan dan door ongepaste teederheid geheel

vol-

voldaan werd. Deze koorts was van dien tijd dagelijks vervroegd en nam nu in den ochtendstond eenen aanvang, duurde den ganschen dag voort, waarna het den geheelen nacht in een bad van zweet onrustig sliep; daarbij moest het wichtje ook buiten de koorts, hoewel alsdan minder hevig dan gedurende dezelve, sterk hoesten. Dit uitgemergelde kind, hetwelk uit niets dan vel en beenen scheen te bestaan, schreven wij nu dadelijk om de 2 uren 1 grein zuivere *quinine* voor.

Den 6den *September* waren 8 greinen ingenomen; het bleef zonder koorts, maar was uitermate zwak en moest geweldig hoesten; daarbij was de eetlust geheel verdwenen: de poeders werden herhaald.

Den 7den was de koorts terug gekeerd, echter veel minder dan de vorige; ook scheen de hoest merkelijk minder: de poeders werden voortgebruikt.

Den 8sten en 9den was de koorts geheel weggebleven; ook had het wederom eetlust, was tieriger, maar moest nog hevig hoesten. Wij schreven thans voor:

℞. *Quininae purae gran. quatuor.*
Sulphuris depurati ſcrup. duos.
Sacch. alb. dragm.
Mdivide in viii *part. aequales.*

S. Alle 2 uren één te nemen.

Onder het gebruik van deze poeders was het kind in 8 dagen zoo verbeterd, dat men het niet voor hetzelfde zoude herkend hebben; daarbij was de kinkhoest tot eenen gewonen kugchenden hoest terug gebragt; zoodat wij hopen, dat de moeder, onzen reeds zoo lang voorgeſchrevenen leefregel volgende, hare lieveling nog wederom geheel tot den ſtaat der gezondheid zal zien terug keeren.

De Heer Pf., een man van ruim 60 jaren, doorgaans gezond, maar reeds ſedert 10 jaren behebt met eene heeschheid in de ſpraak, die hem uit eene ziekte was bijgebleven, werd in het laatst van de maand *Augustus* dezes jaars door eene anderendaagſche koorts aangetast. Den 4den *September* 's avonds bij hem ontboden zijnde, vonden wij hem in eene zware hitte met ſnellen pols en grooten dorst, die dezen middag door eene bevende koude was voorafgegaan. Dit was de derde koorts, die hem overviel,

viel, daarbij had hij dagelijks ſtoelgang. Wij ſchreven voor:

℞. *Aq. cort. aur. unc. octo.*
Syrup. eorund. unc. i.
Extr. Card. Bened.
Spiritus aromatici. aa unc. ſs.
S. Om de 2 uren twee ſpijslepels vol te nemen.

Van dezen drank maakte hij een onnaauwkeurig gebruik, zoodat de koorts op den 6den veel heviger en vroeger met eene ſchuddende koude en zenuwtrekkingen eenen aanvang nam, en door brandende hitte, met voorboden van eenen *ſoporeuſen* ſtaat, gevolgd werd, en tot den 7den, onder beſtendig ijlen, met een ſterk zweet, aanhield. Toen ſchreven wij hem dadelijk om de 2 uren twee greinen *quininae purae* voor, waarvan hij op den volgenden morgen 16 greinen gebruikt had. Wij vonden hem toen zeer zwak en eenigzins belemmerd in de ademhaling, met eenen langzamen, maar vollen pols; en lieten zoowel de poeders als de vorige *mixtuur*, met bijvoeging van eene *dragma Liquoris ammoniae aniſati*, herhalen. Van deze middelen gebruikte hij het eene uur een poeder, en het

 an-

andere twee lepels vol van den drank. Tot den 10den nam hij deze middelen naauwkeurig voort en bleef bevrijd van de koorts. In de meening zijnde, dat, op onzen raad, deze poeders verder werden doorgenomen, bevreemdde het ons niet weinig, dat op den 21ſten *September* de koorts met veel hevigheid en al de vorige bedenkelijke verſchijnſelen terug keerden. Weldra ontdekten wij echter, dat van den 10den, toen wij hem zeldzamer bezochten, geene medicijnen meer genomen waren, weshalve wij den 22ſten wederom tot de poeders van de *quinine* onze toevlugt namen, waarbij wij den 23ſten, wegens eenen toenemenden en vermoeijenden hoest, eenige greinen zwavel lieten mengen, met dat gelukkig gevolg, dat, ondanks een onnaauwkeurig gebruik, dadelijk en koorts en hoest wegbleven; zoodat wij den 28ſten de zwavel, die hem eene *diarrhae* ſcheen te veroorzaken, weglieten. Omdat hij nu, behalve een te ſterke afgang, in alles beter was, en een' tegenzin en vooroordeel tegen de poeders had opgevat, ſchreven wij hem voor:

℞. C.

℞. *C. Peruv. regalis unc.*
Coque l. a. c. Aq. Com. in qua acid.
Sulphuric. conc. ſcrup. i β.
Solut. Colat. unc. octo. adde.
Spirit. aromatic. unc. ſſ.
Vin opii gtt. x. *Syr. C. Aur. unciam.*

S. Alle 2 uren twee ſpijslepels vol te nemen.

Met dezen drank ſtrekte hij nu tot den 5den *October*, met het droevig gevolg, dat hij in den nacht van den 4den op den 5den, nadat hij nog den dag te voren in den tuin gewandeld en veel geſchreven had, wederom door eene ſterke koorts werd aangedaan, vergezeld met hevige pijn op de borst en kortademigheid, waarbij hij groote bloedfluimen, onder geweldig hoesten, uitwierp. Wij namen dadelijk wederom tot de *quinine*, die ons voorheen zoo veel dienst gedaan had, onze toevlugt, nogtans met die bijvoeging, welke wij voor de hevige aandoening der longen noodig oordeelden, en ſchreven dus voor:

℞. *Quininae purae ſcrupulum.*
Pulv. Sulphuris depurati ſcrupul. duos.
Opii depurati gr. unum et ſſ.
Pulv. rad. Ipecacuanh. gr. duo.
M. Exacte divide in xii *partes aequales.*

S. Alle 2 uren één poeder.

Daar-

Daarbij lieten wij een *linimentum volatile camphoratum* op de pijnlijke plaats der borst inwrijven.

Den 6den *October* was de koorts minder, maar de pijn in de borst hield, hoewel niet in zulk eenen hevigen graad, aan; maar hij moest alle nachten veel zweeten. De vorige poeders werden in 8 verdeeld, en even als het *liniment* op dezelfde wijze als voorheen gebezigd.

Den 7den waren de pijn op de borst, de hoest en de koorts erger. Hij had veel ſlijm uitgebraakt, blijvende het nachtzweet aanhouden. Bij de laatſte poeders ſchreven wij hem voor:

℞. *Decocti radic. altheae unc. quatuor.*
Aq. lauro-ceraſi unc. duas.
Liq. ammon. anis. dragm.
Oxym. ſcillet. unc. ſſ.

MS. Het eene uur één lepel van den drank en het andere uur een poeder.

Tot den 9den voer hij met deze geneesmiddelen met het gewenschte gevolg voort. Alhoewel de kortademigheid en de hoest nog niet geheel genezen waren, maar benevens groote

zwak-

zwakte ook het nachtzweet voortduurde, hetwelk hij waande door de poeders veroorzaakt te worden, zoo nam hij dezelve wederom zoo onregelmatig, dat op den 14den zich op nieuw vermaningen van koorts vertoonden; weshalve wij het bij hem door vrees en ernftige voorftellen zoo ver bragten, dat er van de volgende poeders 4 op den dag genomen werden:

℞. *Quininae purae fcrupul. fach. alb. dragm.*
Mdivide in x *part. aequales.*

Onder een naauwkeurig gebruik van dezelve, die kort daarna tot op 3 en 2 des daags verminderd werden, namen nu zijne krachten dagelijks toe; zijnde de ademhaling niet meer belemmerd, de hoest en koorts geheel verdwenen, de eetlust zeer goed en de *fedes* behoorlijk; maar het zweeten hield nog eenen geruimen tijd des nachts aan. In den aanvang van *November* zagen wij hem geheel herfteld in zijnen tuin wandelen en zijne bezigheden hervatten.

Wanneer wij ons ook mogten vleijen onzen lezer tot nu toe door deze dagelijkfche waarnemingen niet te hebben verveeld, zoo zouden wij toch bevreesd zijn zulks té doen, ingeval wij door nog meerdere de deugdzaamheid van de zuivere *quinine* wilden ftaven.

Wij

Wij hebben met opzet uit onzen voorraad meestal *gecompliceerde* en kwaadaardige koortsen genomen, om aan te toonen, dat ook in deze ons dit heerlijk middel niet verlaat. Indien wij, wegens de *complicatiën* of den gevaarlijken toestand, ook andere middelen daarmede vereenigden, zoo vertrouwen wij, dat daarom het nut der *quinine* in deze tusschenpoozende koortsen niet minder duidelijk zal gebleken zijn. En om nu te bewijzen, dat dit middel niet alleen bij tusschenpoozende koortsen, maar ook dan, wanneer zij reeds tot aanhoudende overgegaan en zelfs van eenen bedenkelijken aard waren, ons de grootste diensten bewees, zullen wij de waarnemingen met hetzelve door nog een paar andere besluiten.

Onze dochter DORA, 10 jaren oud, een vlug, vrolijk, zeer gezond, maar tenger kind, was op den 8sten *September* nog zeer gezond, zoo als altoos vergenoegd, en ging welgemoed te bed. Zij was uitgeweest, weshalve wij niet wisten, of zij ook meer dan gewoonlijk gegeten had. In den nacht werd zij met hitte wakker, had veel dorst en stond uit het bed op om koud water te drinken. In den ochtend van den 9den vonden wij haar brandend heet, klagende over zware

pijn

pijn in het hoofd en onleschbaren dorst; daarbij was de pols rad, de tong droog, maar weinig beslagen. Wij dienden haar onze gewone *mixtura amara ex Aq. c. aur. et extracto Cardui. Bened.* toe. Onder het gebruik van dezelve duurde de koorts den geheelen dag en volgenden nacht met toenemende hevigheid voort, zonder eenige *remissie*; daarbij deed zij niets dan ijlen en moest soms braken, zonder iets uit te werpen, dan het gedronkene vocht met een weinig slijm. Toen den 10den de koorts met dezelfde hevigheid aanhield, beschouwden wij dezelve eenigzins bedenkelijk, en schreven bij de vorige *mixtuur* 12 greinen *quinine* in 8 poeders voor, om afwisselend met den vorigen drank alle 2 uren één te nemen. Onder de koorts, die altoos bleef aanhouden en met gestadige ijlingen gepaard ging, was zij eens afgeweest, klagende tusschen beide over sterke hoofdpijn en dorst, met misselijkheid, die soms tot looze braking overging; de tong was nu geelachtig beslagen en droog.

Den 11den, des ochtends, waren drank en poeders opgenomen, maar de koorts was even hevig; dezen nacht, echter, had zij wat gesluimerd. Onze ongerustheid klom met de koorts. Wij vermeer-

meerderden de *quinine* tot op 2 greinen *pro dosi*, en deden bij de *mixtura* eene *dragma aetheris acetici.* Eerst tegen den avond van dien dag werd zij door eenen gerusten slaap verkwikt; de koorts bedaarde van dien tijd, maar de hoofdpijn duurde in denzelfden graad voort, waarbij zich nog pijn in de beenen vergezelde; nogtans had zij dezen nacht veel geruster en met afwisselend slapen doorgebragt, zoodat zij den ochtend van den 12den veel beter was en niet meer ijlde. Doch de pols bleef rad, en de pijn in het hoofd scheen met buikpijn af te wisselen. Omdat zij nu in twee dagen niet was afgeweest, gaven wij haar *Syrupus. Rhei* en lieten de medicijnen doorgebruiken.

Den 13den was zij in alles beter, had echter geene *sedes*; daarom gaven wij haar pillen uit rabarber en zeep met een gewenscht gevolg. Zij gebruikte thans afwisselend dagelijks 4 poeders en 4 spijslepels van den drank. Van dien tijd af was zij *convalescent* en nam nog eenige dagen viermaal des daags een' theelepel vol van kinapoeder.

Tot in het laatst van *October* bleef zij gezond; toen werd zij des avonds op het onverwachts zonder eenige bekende redenen door koude, daarna door hitte en hoest, aangetast.

Den

Den anderen morgen was zij wederom geheel wel, totdat haar den daarop volgenden middag de koorts andermaal in eenen heviger graad overviel, waarna wij dadelijk tot eenige greinen *quinine* onze toevlugt namen, die ook den derden aanval van de koorts afweerde. Wij lieten haar nu van dit middel eenigen tijd viermaal des daags 1 grein doornemen, zoodat zij tot nu toe zonder *recidive* gebleven is.

Eene Engelſche dame, omſtreeks 23 jaren oud, ſchijnbaar gezond, maar tenger van geſtel en zwak van borst, gevoelde zich, nadat zij reeds eenige dagen over ſpanning voor de maag en hartkloppen geklaagd had, op den avond van den 8ſten *September* ongeſteld, klagende over pijn in het hoofd, opvliegende hitte en eene pijnlijke loomheid door de beenen; wij vonden den pols iets verſneld en de warmte vermeerderd, zoodat eene koortsachtige aandoening, waaraan de heer des huizes en twee dienstboden ziek lagen, niet te miskennen was. Wij ſchreven haar dezen avond niets voor. Den volgenden ochtend klaagde zij, na eenen onrustigen en ſlapeloozen nacht doorgebragt te hebben, over benaauwdheid in de keel en voor het hart, met eene ondragelijke hoofdpijn. De

pols was rad, de warmte vermeerderd, de tong droog en wit beslagen, zij had eens *sedes* gehad, en gevoelde schokken door de leden. Omdat eene aandoenlijkheid der zenuwen niet te miskennen was, schreven wij eene *infusio valerianae cum spiritu c. c. succinat.* voor.

Den 10den, na eenen zeer onrustigen en benaauwden nacht, vonden wij alle *symptomen* verergerd, de benaauwdheden en hitte waren hevig, de hoofdpijn ondragelijk. De *patient* was tusschen beide flaauw geworden en met hevige pijn voor de maag bijgekomen. Bij deze aanhoudende koorts paarden zich zenuwaandoeningen, welke eene zenuwkoorts ten duidelijkste uitspraken. Wij schreven voor:

℞. *Rad. Valer. s. unc. unam et sſ.*
Flor. Arnicae unc. dimid.
F. l. Art. infuſ. colat. unc. sex.
Adde aether. Acetici dragm. duas.
Syr. c. aurant. unciam.

MDS. Alle uren een spijslepel vol.
en lieten haar, als drinken, water met Rijnschen wijn gebruiken, met aanbeveling, om niet veel op ééns, maar telkens daarvan eene teug te nemen.

Des

Des avonds vonden wij haren toeſtand niets verbeterd; zij werd gedurig flaauw en er kwam veel benaauwdheid voor het hart en ſpanning in den buik bij. Zij had den geheelen dag geijld, en ſcheen onverſchillig tegen hare ouders, die in *Londen* woonden, terwijl zij bij goede vrienden gelogeerd was. Na eene ontlasting was de ſpanning in den buik niet verminderd; wanneer men haar liggen liet, ſprak zij ijlende in zich zelve, en vroeg om niets; maar aangeſproken, gaf zij behoorlijk antwoord, klagende over hoofdpijn, benaauwdheid en dorst. De pols was zeer rad en klein, de hitte vrij ſterk, doch niet brandend, de tong witachtig beſlagen en droog. Soms gevoelden wij, dat zij ſchokken door de armen kreeg, waarmede zij ook veeltijds uit hare ſluimering ontwaakte. Omdat zij het aftrekſel niet meer nemen konde, gaven wij haar alleenlijk:

℞. *Quininae purae gr. duodecim.*
Sach. albi ſcrup. duos.
Mdivide in vi *part. aequales.*

S. Om daarvan alle 2 uren een poeder te nemen. Daarbij lieten wij zuurdeeg in den nek en aan de waden leggen.

In den nacht op den 11den had de *patient* niets geslapen, maar aanhoudend geijld, en was in eene nare omstandigheid geweest, tot dezen morgen omstreeks 7 ure; toen was zij bedaarder geworden en in slaap gevallen, doch daaruit ontwakende, scheen de koorts minder. Bij ons bezoek vonden wij den pols niet zoo rad; ook de hoofdpijn en de benaauwdheden waren eenigzins bedaard. Om kort te gaan, de koorts was minder; maar de zenuwachtige toestand bleef aanhouden: daarbij was zij onuitsprekelijk zwak, zoodat zij naauwelijks een' arm of been konde verleggen. Wij lieten de poeders hernieuwen. Des avonds vonden wij haar merkelijk beter; hoewel de hoofdpijn nog aanhield, was zij veel verminderd, ook de pols was langzamer; de medicijnen waren wederom opgebruikt en andermaal herhaald.

Den 12den. Dezen nacht had zij tegen alle verwachting onrustig doorgebragt, veel hoofdpijn en benaauwdheid gehad, niets geslapen, maar sluimerende geijld en was brandend heet geweest. Zij had eene ontlasting gehad. Bij ons bezoek klaagde zij nog over pijn in het hoofd met vermeerderden dorst; de pols was iets radder en zeer klein. Op nieuw zuurdeeg aan de voeten

met

met dezelfde poeders. Des avonds vonden wij haar beter. Ook de dag was beter dan de nacht doorgebragt. Zij klaagde over pijnlijke scheuten door het hoofd en aangezigt. Met een' pols van omstreeks 100 slagen gevoelde zij zich niet meer zoo zwak als voorheen.

Den 13den. Zij had rustig geslapen; was bij ons bezoek zonder koorts, maar de hoofdpijn duurt voort; zij heeft geenen eetlust, en eens *sedes* gehad. Met de poeders werd voortgevaren.

Den 14den beschouwden wij onze lijderesse als *convalescent*. Zij had weinig eetlust, nergens pijn of benaauwdheid, maar bleef nog zwak. Onder het gebruik van een *decoctum Corticis peruv. cum. L. anodinim. H.* herstelden eetlust en krachten binnen weinige dagen.

Mevrouw B., eene tamelijk gezette 40jarige vrouw, moeder van twee kinderen, voorheen doorgaans gezond, wordt op Maandag middag, den 28sten *October*, zonder dat zij daarvan eenige redenen wist op te geven, als dat zij op de brug vóór haren tuin, in de *Meer*, waar zij woonde, bij het uitlaten eeniger vrienden,

korten tijd was blijven ſtaan, door zware bevende koude overvallen, die eenige uren aanhield en dan door hitte met pijn in het hoofd en de leden werd gevolgd. Tot den 30ſten blijft zij het aanzien, toen ontbiedt zij eenen Heelmeester van het platte land, die haar een *laxans* voorſchrijft, waarna zij dienzelfden dag achtmaal afgaat en eenen zeer onrustigen en ſlapeloozen nacht doorbrengt.

Den 1ſten *November*, bij haar ontboden zijnde, had zij nog drie dunne ſtoelgangen gehad; zij zeide ons, dat zij daardoor verligt was en zich beter dan de vorige dagen gevoelde. Nogtans vonden wij haar in eene hevige koorts met zware hitte, radden pols en ſterken dorst, waarbij zij over gedurige misſelijkheid en onverdragelijke pijn in het hoofd met benaauwdheid voor de maag klaagt. De tong was geel beſlagen en droog, zij had walg tegen ſpijs en drukking in *praecordiis.* Wij vonden eene bittere medicijn voor haar bed ſtaan, die dezen morgen was toegediend, waarvan zij tweemaal genomen had. Omdat wij den Pl. l. heelmeester niet konden ſpreken, ſchreven wij voor:

℞. *Aq.*

℞. *Aq. c. Aurant. unc. decem.*

Syr. eorundem. unc.

Extr. Card. Benedicti.

Spir. aromatici aa unc. ſſ.

MDS. Alle 2 uren twee ſpijslepels vol te nemen.

Den 2den *November* konden wij haar eerst des avonds bezoeken. Wij vonden de koorts altoos voortduren, de vorige nacht was ſlapeloos, en, even als de dag, met allerlei *fantaſiën* in het hoofd doorgebragt; volgens zeggen der huisgenooten, zoude het de goede dag moeten geweest zijn; want men meende beſpeurd te hebben, dat zij, offchoon altoos koortſig, toch den eenen dag beter dan den anderen was. Wij vonden alle *ſymptomata* als den dag te voren, lieten de *mixtura* herhalen, met bijvoeging van 1 grein *tartarus emeticus.*

Op den 3den *November* vonden wij alles in denzelfden ſtaat, zij ſprak weinig, was uitermate zwak, en voortdurend misſelijk; daarbij heeft zij van den aanvang der ziekte tot op dit oogenblik geen oog geloken; de *fantaſiën* en ſtille

ijlingen kwelden haar onophoudelijk, den dorst konde zij niet lesſchen, vermits het vele drinken haar benaauwde. Wij *ordonneerden*, met haar goedvinden, te dien einde, water met weinig Rijnwijn en ſuiker, niet veel op ééns, te drinken, en tot verkwikking nu en dan eene druif te nemen. Tot nog toe geene *ſedes*, derhalve wij een *Clysma* voorſchreven. Wij vonden haren toeſtand niet zonder gevaar en beſloten tot het gebruik der *quinine*.

℞. *Quininae purae ſcrup.*
Sach. alb. dragm. unam.
Mdivide in x *part. aequales.*

S. Het eene uur een poeder en het andere twee lepels vol van de *mixtura amara*. Ook moest daarbij het reeds aangewende zuurdeeg aan de voeten thans ook nog in den nek gelegd worden.

Den 5den *November*. Het was ons wegens de afgelegenheid onmogelijk de zieke gisteren te zien. Men verhaalde ons, dat, gedurende onze afwezigheid, de koorts en benaauwdheid in denzelfden graad hadden voortgeduurd, waarbij

bij zich dezen nacht pijn in de keel gevoegd had. Bij ons bezoek fcheen zij ons iets kalmer, ook was de pols niet zoo fnel en de hitte minder brandend; zelfs was de huid iets vochtig, de tong echter even droog, dik en geel beflagen. Over benaauwdheid en hoofdpijn klaagde de *patiente* even zeer als over pijn en matheid door alle leden; men had het *lavement* niet gezet en derhalve had zij geene ontlasting gehad. Omdat zij de *mixtuur* niet langer konde nemen, voer zij voort alleen de poeders te gebruiken.

Alhoewel zij ontlasting heeft gehad, gevoelt zij zich den 6den *November* niet beter, niettegenftaande het ons voorkomt, dat de koorts minder is. Dezen nacht zijn de *menfes*, die zij reeds bij het opkomen der ziekte verwacht had, alzoo 14 dagen over den tijd, verfchenen. Zij klaagt het meest over zwakte, hoofdpijn en flapeloosheid, en waarlijk, zij had gedurende hare geheele ziekte niets geflapen. Wij lieten de vorige poeders in 8 verdeelen, en, als voorheen, om de 2 uur één doornemen.

Den 7den *November* ontwaarden wij tot ons genoegen, dat de lijderes dezen ge-

heelen nacht ſlapende had doorgebragt. Bij het ontwaken in den vroegen morgen konde zij zich niet bezinnen waar zij was, ook ſcheen zij van hare geheele ziekte weinig te weten. Haar pols was minder rad, de warmte natuurlijk, het hoofd vrij van pijn, de tong nog zwartachtig beſlagen en droog; ſedert het *clysma* nog geene *ſedes*, ook zettede de *menſtrua* niet door. Van de op gisteren voorgeſchrevene poeders waren er weinige gebruikt, weshalve dezelve thans ſterk ten gebruike aanbevolen werden.

Den 8ſten *November*. Hoewel deze nacht tamelijk goed was doorgebragt, zoo had zij niet zoo veel geſlapen; zij was anders wel, maar klaagde over eenen leelijken bitteren mond; thans worden de poeders om de 3 uren genomen, en, wegens mangel aan *ſedes*, een *linctus* uit *Elect. lenit. et Syrup. ſenn.* voorgeſchreven.

In den nacht op den 9den *November* was de *patiente* zeer benaauwd en misſelijk geweest. Bij vergisſing was het *Electuarium* niet gisteren bij gedeelten, maar dezen ochtend op ééns genomen. Zij ſchreef deze benaauwdheid aan gebrek

brek van ftoelgang toe, want kort vóór ons bezoek was zij, met vele verligting, driemaal zwaar afgeweest. Als voedfel ftonden wij haar, op hare begeerte, eene kom kalfsnat (*bouillon*) met brood of befchuit toe. De poeders werden voortgebruikt.

De zieke had zich tot den 12den *November*, waarop wij haar weder bezochten, veel gebeterd, en was zonder koorts gebleven, maar klaagde zeer over zwakte en eenen bitteren mond, die zij aan de poeders toefchreef, weshalve zij daartegen ingenomen werd; om deze reden en wegens de groote zwakte fchreven wij haar thans een *decoct. cort. Peruv. cum aqua et acido Sulphuris Concentr. praeparatam* voor. Daarna herftelde zij van dag tot dag, zoodat zij reeds den 20ften *November* over huis begon te gaan. Maar den 24ften haar nog een bezoek gevende, klaagde zij zeer over eenen hevigen fteek in de linkerzijde onder de borstfchijf, welke gisteren in de regterzijde plotfeling eenen aanvang genomen had, en dezen nacht van daar in de voormelde zijde gefchoten was, zoodat zij den ganfchen nacht kermende en hijgende naar den adem, die door deze pijn zeer belemmerd was,

had

had doorgebragt. Wij beſchouwden dezelve als eene zenuwaandoening en lieten op deze pijnlijke plaats eene *Liniment. volatil. camphoratum* om de 2 uren inwrijven en met warme flenel, bij korte tusſchenpoozing, bedekken. Daarbij werd van den drank viermaal des daags 2 ſpijslepels vol doorgenomen, en, omdat zij in 3 dagen geene *ſedes* gehad had, het vorige *Elect.* herhaald, met dat gevolg, dat de pijn dadelijk verdween en onze lijderesſe in het laatst dezer maand geheel herſteld was.

In de vooronderſtelling, dat onze kunstgenooten, door de medegedeelde waarnemingen, van het groote nut der *zuivere quinine in tusſchenpoozende en zelfs in aanhoudende koortſen met een intermitterend karakter* zullen overtuigd zijn, even zoo zeer zij het reeds door hunne eigene waarnemingen, en die van anderen, over het voordeel van de zwavelzure *quinine* voorheen waren, zoo gaan wij thans over tot eenige proeven met de *zuivere cinchonine*, om te zien, in hoe verre deze met de *quinine* kan gelijk geſteld worden. Vermits wij echter bij de vorige opgaven hier

en

en daar eenigzins omflagtig zijn moesten, om onzen lezer bekend te maken met de wijze, hoe-wij dit middel, foms in verband met andere, bezigden, zoo kunnen wij ons in het vervolg bekorten, omdat wij aldaar op dezelfde wijze met de *cinchonine* zijn te werk gegaan, als wij het voorheen met de *quinine* gedaan hebben.

Waarnemingen met de zuivere Cinchonine.

Jufvrouw VAN H., 26 jaren oud en ongehuwd, van een zwak en aandoenlijk zenuwgeftel, brengt een gedeelte van den zomer op het land in de nabijheid dezer ftad door, en wordt aldaar door de anderendaagfche koorts aangetast, waartegen zij door eenen Heelmeester van het platte land met braken en *purgeeren* behandeld wordt. Veertien dagen na den aanvang der koorts komt zij herwaarts, zonder van dezelve verlost te zijn. —— Wij vinden haar den 26ften *September* zeer verzwakt; in plaats van om den anderen dag, kwam thans de koorts dagelijks met eenen hevigen kramp-

hoest,

hoest, die ook buiten de koorts, hoewel in eenen geringeren graad, aanhield. Wij lieten 12 grein *cinchonina pura* met ſuiker mengen, in 8 poeders verdeelen en daarvan alle 2 uren één nemen. Hiermede voer zij voort tot den 28ſten, wanneer zij 1 ſcrupel *cinchonine* genomen had, waarna de koorts geheel verdwenen was. Nogtans bleef zij zeer zwak, zonder eetlust, zonder *ſedes*, en moest geweldig hoesten; wij voegden toen bij de vorige poeders 2 ſcrupels zwavelbloemen, waarmede zij eenige dagen aanhield, zoodat zij ook den hoest verloor, behoorlijk *ſedes* kreeg en in den aanvang van *November* geheel genezen was. Tot herſtel van hare krachten en om *recidiven* voor te komen, rieden wij haar, om nog een' tijdlang de poeders van den kinabast door te gebruiken.

Mejufvr. W., eene ongehuwde dame, 63 jaren oud, ſukkelt eenige weken aan eene anderendaagſche koorts, zonder daartegen iets te willen gebruiken. De koorts wordt eindelijk zoo erg, dat zij dezelve in eene gedurige ijling met diepen ſlaap doorbragt. Op den 27ſten *September* dezes jaars tot haar geroepen, klaagde zij ons over niets dan hoest, zeggende, dat zij

geene

geene koorts meer had, maar zeer wel was. Hare huisgenooten verhalen ons vermelden toestand, en wij dienden eene *mixtura amara cum mucil. gumm Arabic. et liquore ammoniae anisato* toe. Den 28ſten vonden wij haar in eene zware koorts, die met hevige koude was aangevangen. Zij moest veel hoesten, maar ſcheen weinig beſef te hebben, offchoon zij door onze aanſpraak dadelijk ontwaakte en gepast antwoordde. Wij gaven haar thans alleenlijk:

℞. *Cinchoninae purae ſcrup.*
Sach. albi dragm.
Mdivide in x *partes aequales.*
S. Alle 3 uren één.

Den 30ſten was de aanval der koorts geringer, maar zij moest nog veel hoesten; uit dien hoofde, en ook omdat zij geene *ſedes* had, vermengden wij met de voorgeſchrevene poeders 2 ſcrupels zwavelbloemen, en lieten deze op de vorige wijze gebruiken, waarna de koorts den volgenden keer geheel wegbleef, terwijl de hoest minder werd, die dan ook bij een aanhoudend gebruik van deze poeders, na weinige dagen, geheel verdween.

Me-

Mevrouw de weduwe E., 63 jaren oud, heeft, vóórdat zij ons om raad vraagt, 8 dagen eene *quotidiana*, met geel beſlagene tong en misſelijkheid; een paar door ons toegediende *mixturae amarae* verbeteren haren toeſtand voor zoo verre, dat de misſelijkheid verdwijnt. Daarna geven wij haar om de twee uren 2 greinen *cinchonine*. Nadat zij 32 grein opgebruikt heeft, is de koorts geheel over; naderhand gebruikt zij nog eenige dagen poeder van den kinabast, en blijft in alle opzigten herſteld.

Mejufvrouw L., 60 jaren oud, van een lang en mager geſtel, maar voor het overige altijd gezond, krijgt in de maand *September* dezes jaars eene anderendaagſche koorts. Met een paar bittere *mixturen* wordt zij door ons daarvan bevrijd. — In den aanvang van *October* dezes jaars wordt zij op nieuw daardoor aangetast; onder het gebruik van eene *mixt. amara aromatica* keert de koorts met zoo vele hevigheid terug, dat wij twee *dragma* kinapoeder in een *aromatiek*-water met *ſpiritus aromaticus* toedienen. Nadat deze drank eenige keeren zonder vermindering van de koorts herhaald is, wordt zij daarop benaauwd, kan

en

en wil denzelven niet meer nemen. De koorts wordt thans door zenuwtoevallen, die met eene ondragelijke koude in den buik opkomen en met vreesfelijke benaauwdheid eindigen, verzeld, zoodat zij meermalen daarna eenige minuten geheel bewusteloos bleef. Wij fchreven haar toen dadelijk om de 2 uren twee greinen *cinchonine* voor.

Deze poeders werden eenige dagen naauwkeurig doorgenomen, met zoodanig gevolg, dat de koorts fpoedig geheel wegbleef; groote zwakte echter, met beving en koude in den buik, die eenige malen herhaalden, zonder tot de toevallen over te gaan, hielden nog lang, onder het voortdurend gebruik van de poeders, aan. Maar ook deze verdwenen allengs; waarna wij haar in het midden van *October*, tot voorkoming van *recidiven* en herftelling harer krachten, nog aanraadden, om eenigen tijd eene *mixtura nervina* met de poeder van kina te nemen; haar vermanende, om toch niet haren fterken eetlust geheel bot te vieren.

Den 9den *November* terug ontboden zijnde, klaagt zij over benaauwdheid, drukking in de maag met misfelijkheid, gebrek aan eetlust, al hetwelk, na tweemaal op den 6den en 7den *inter-*

mitterende koortſen gehad te hebben, aldus eenen aanvang had genomen; en niettegenſtaande de koorts wegbleef, zoo hielden deze benaauwdheden met eene lusteloosheid en ziekelijke gewaarwording voortdurend aan. Zij beſchuldigde zich zelve, onzen raad, bij ons laatst afſcheidsbezoek, niet alleen niet gevolgd, maar ook te veel gegeten te hebben. Haar pols was rad, de warmte der huid vermeerderd, zij was verdrietig, en hetgeen men zenuwachtig noemt, daarbij gedurig verſtopt; waarom zij zich door *laxeer*pillen altoos open lijf had moeten verſchaffen. Na een braakmiddel, waardoor niets dan eenig ſlijm ontlast werd, dienden wij haar eene *mixtura amara* toe.

Tot den 12den bleef zij, onder het gebruik van deze *mixtura amara*, in denzelfden toeſtand, aanhoudend klagende over benaauwdheid en over eene drukking in de maagſtreek. Offchoon zij zeide zonder koorts te blijven, zoo vernamen wij toch van hare huisgenooten, dat zij des avonds altoos ſlimmer was, en des nachts meestal zweette; dit gevoegd bij eenen radden pols en aanhoudenden dorst, met droogte in den mond, deed ons vermoeden, dat er eene *remitteerende* koorts van eenen tusſchenpoozenden aard

on-

onder ſchuilde, weshalve wij wederom tot de *cinchonine* onze toevlugt namen. Zij had daarvan in drie dagen 1 ſcrupel genomen, waarna alle koortstoevallen, benevens de benaauwdheid en maagdrukking, verdwenen en goede eetlust met behoorlijke krachten weder te voorſchijn kwamen, zoodat zij in het laatst van *November* geheel herſteld was.

Het zeer gezonde en doorvoede 10maandig kind van den Heer W. werd op den 29ſten *October* door eene koude koorts overvallen; het bevond zich den 30ſten wel, terwijl zich den 31ſten de koorts weder inſtelde. Omdat den 2den *November* de koorts hevig was, werden wij om raad gevraagd, en ſchreven 4 greinen *cinchonine* met ſuiker voor, om in 8 poeders te verdeelen en alle 2 uren één te laten nemen. Den 4den *November* was de koorts onbeduidend en den 6den geheel verdwenen. Wij lieten thans, tot voorkoming van wederinſtorting, nog viermaal des daags een poeder doornemen.

De zoon van den Heer D. R. D. W., om-

ſtreeks 13 jaren oud, leed voor circa 4 jaren aan eenen zoo geweldigen kinkhoest met daaropvolgende uitteering, dat men zeer voor zijn leven vreesde. Na langen tijd ſukkelens werd hij echter met vele moeite gered; nogtans bij de geringſte ongeſteldheid, van welken aard ook, tevens door eenen geweldigen hoest, met uitwerping van zware gele fluimen, overvallen. Meermalen hadden wij hem na dezen kinkhoest aan koortsachtige ongeſteldheden, die veelal in eene ongeregelde diëet gegrond waren, behandeld. Ook in het laatst van *October* overvalt hem de koorts, waartegen hij veel thee van *herb. Cardui benedicti* zonder veel baat drinkt. De hoest, die deze koorts vergezelde, was buitengewoon hevig, en ging met uitwerping van veel geel taai ſlijm en ſoms met braken gepaard. Wij ſchreven hem *cinchonina pura cum ſulphure depurato* voor, en binnen 8 dagen was hij van koorts en hoest geheel bevrijd, die echter, wegens verzuim van behoorlijk nagebruik, dikwerf terugkeerden, maar ook even ſpoedig door een hernieuwd gebruik dezer middelen weggenomen werden.

Het

Het zoontje van den Heer K., 4 jaren oud, van zijne eerste kindschheid af altoos zwak en met vele stuipen gekweld, bekomt, na het snoepen van vele gedroogde appelen, op den 25sten *October* de koorts, en behoudt dezelve, van dien tijd af tot den 2den *November*, dagelijks, ondanks het gebruik eerst van twee *mixturae amarae* en vervolgens van de *pulv. c. Peruv. flav.* Daarbij vermagert hij zeer, wordt bleek en lusteloos, terwijl hij dagelijks ééns of twee malen stoelgang behoudt. Toen gaven wij hem alle 2 uren 1 grein *cinchonine* met suiker. Tot den 6den *November* gebruikt hij daarvan dagelijks 6 greinen; maar de koorts keert alle namiddagen genoegzaam op denzelfden tijd terug. Gedurende dezelve slaapt hij dadelijk tot den volgenden ochtend voort, en ontwaakt alsdan zonder koorts. De vermagering en zwakte nemen toe, en de anders sterke eetlust verdwijnt. Wij gaven hem thans, zonder eenige verbetering, om de 2 uren 1½ grein *cinchonina pura*, en hielden daarmede aan tot den 8sten *November*. Ook hierna de gewenschte uitwerking niet hebbende, zoo dienden wij hem, in plaats van de *cincho-*

nina, de *quinina pura* in dezelfde hoeveelheid toe.

Den 9den *November* was de koorts geweldiger dan al de voorgaande, zoodat wij hem, bij ons bezoek van den 10den, geel van kleur en zeer lusteloos aantroffen; omdat wij ontdekten, dat ons de apotheker *cinchonine*, in plaats van de *quinine*, had gegeven, verzochten wij hem met nadruk om deze, welke wij dan ook op den 11den als zoodanig erkenden. Op dien dag was het kind geelachtig (*cachectisch*) van kleur, de lippen ſchenen verzworen met eene gele bruine korst, hij had een zweertje op de wang, en den voorgaanden dag wel niet zoo erg als den 9den, maar toch volgens gewoonte de koorts gehad. Hij wilde noch eten noch drinken, maar had dagelijks twee- of driemaal afgang. De poeders waren opgebruikt, weshalve wij dezelve lieten hernieuwen. Ook hierna wilde de koorts niet wijken; wij ſtegen derhalve met de *quinine* tot op 2 greinen *pro dosi*. Na het gebruik van deze poeders werd de koorts van dag tot dag minder, zoodat er den 15den, des middags, ſlechts eene geringe opwelling van warmte op

den

den koortstijd ontſtaan was. Ook de eetlust is ſedert een paar dagen verbeterd, terwijl de *ſedes* dagelijks tot ééne verminderden. De lip echter was nog met eene zwarte dikke korst bezet, maar ſcheen niet pijnlijk. Eenige dagen daarna de beterſchap toenemende, zoo ſchreven wij, om de duurte der *quinine* te vermijden, voor:

℞. *Pulv. c. Peruv. unc. ſſ.*
— *Aromat. dragmam.*
Mdivide in xii *part. aequales.*
S. Alle 2 uren één te nemen.

Onder welker gebruik, met nadere bijvoeging der *martialia*, hij in betere kleur en krachten toenam, zoodat hij in het laatst van *November* geheel herſteld was. — In dit geval ſcheen de *cinchonine* niet de gewenschte uitwerking te hebben, terwijl hij onder het gebruik der *quinine* herſtelde. Wij gelooven nogtans, dat het genezen dezer hardnekkige koorts niet van een of ander dezer middelen, maar van de gift, waarin wij dezelve toedienden, afhing: trouwens, de *quinine* moest eerst op twee greinen *pro doſi* vermeerderd worden,

 voor

voor en aleer zij deze koorts konde bedwingen.

Het $2\frac{1}{2}$ jarige zoontje van den Heer D. ſukkelde in *October* dezes jaars, bij herhaling, aan eene afgaande koorts, die dan telkens door de *cinchonine* weggenomen werd, maar door het verzuimde gebruik dezer poeders, en het misbruik van het eten, even ſpoedig terug keerde. Op den avond van den 21ſten *November* werd dit kind andermaal door eene hevige koorts met ſchorren hoest, en hoogst belemmerde ademhaling, zoo geweldig aangetast, dat men in den nacht voor ſtikking vreesde. Wij vonden het in den ochtend van den 22ſten derzelfde maand zonder koorts, maar bleek, verdrietig, kort van adem, met eenen piependen ſcherpen hoest, welke veel naar dien van eene *croep* geleek, en wij gaven om de 2 uren $\frac{1}{2}$ grein *cinchonina pura cum ſulphuris granis* iv; deze worden ſlordig toegediend, de koorts keert op den 23ſten *November* tegen den middag, met koude en dezelfde aandoening op de borst, terug. Wij vonden het kind des middags bewusteloos, hijgende naar den adem, met eenen afgebroken' ſchorren hoest, hoogroode wangen,

en

en brandend heet, nadat het den geheelen voormiddag koud geweest was. Van de 8 voorgeschrevene poeders waren eerst 4 gebruikt. In den morgen van den 24ſten *November* vonden wij het kind zonder koorts, maar zeer verdrietig en lusteloos, afgebroken hoestende, doch zonder veel beletſel in de ademhaling. Den 25ſten *November* verhaalde men ons, dat den vorigen dag, kort na ons bezoek, de koorts met alle dreigende verſchijnſelen was terug gekeerd, en gedurende den ganſchen nacht tot in dezen ochtend had voortgeduurd, met zulk eenen geweldigen hoest, dat het bloed uit neus en mond was geſprongen. Bij ons bezoek vonden wij het kind zeer zwak, bleek van gelaat, met afgebroken' ſchorren hoest, maar zonder koorts. De voorheen ſterke eetlust was geheel verdwenen, het was verſcheidene malen dun afgeweest, de dezen nacht zoo belemmerde ademhaling was thans bij ons bezoek geheel vrij. Wij verdubbelden de *doſis cinchoninae*, en drongen op een beter gebruik derzelve aan. Onder deze behandeling bleef de koorts geheel weg, en binnen eenige dagen was de kleine lijder ook geheel van de beklemdheid in de ademhaling en den hoest bevrijd.

Offchoon ons uit al deze en andere waarnemingen het nut der zuivere *cinchonine*, even zeer als dat van de zuivere *quinine*, ten duidelijkfte gebleken is, zoo is het ons toch uit eene reeks van omftandigheden waarfchijnlijk geworden, dat de *cinchonine* foms te fterk op de maag werkt, en misfelijkheden veroorzaakt, hetgeen wij geenszins bij de *quinine* befpeurd hebben. Een apothekers leerling moest na elk grein *cinchonine*, dat hij tegen de anderendaagfche koorts nam, braken. Ook verzekert ons onze broeder, dat hij, na het wrijven van eene groote hoeveelheid *cinchonine*, zoodanig misfelijk en ongefteld werd, dat hij den ganfchen dag van zijne ftreek bleef; hetgeen hem nimmer bij het behandelen der *quinine* was overgekomen. Daarenboven fchijnt men van de *cinchonine* eene grootere hoeveelheid tot het genezen der koorts noodig te hebben, dan van de *quinine*. Eer wij echter hierover onze meening uiten, zullen wij eerst overgaan tot een paar

Waarnemingen met het Sulphas cinchoninae.

Jufvrouw E., oud 22 jaren, echtgenoote van den Heer E., (op blz. 49 vermeld), was voor een

een half jaar, voor het eerst, moeder geworden van eenen zoon. Kort na hare bevalling werd zij door koortsen, benevens eene klierachtige ongesteldheid op het hoofd, en in den nek, genoodzaakt, eenige *medicamenten* met een goed gevolg te gebruiken. Daarna bleef zij gezond tot in den aanvang van *October*, wanneer zij door de anderendaagsche koorts werd aangetast; zij blijft, uit weêrzin tegen de medicijnen, 3 weken met deze koorts sukkelen, totdat deze in eene dubbele derdendaagsche overging, zoodat op twee achtereenvolgende koortsdagen, met eenen ongelijken *typus*, een vrije dag volgt. Op den 29sten *November* werd echter deze koorts zoo hevig, dat zij besloot om iets te gebruiken, hetgeen wij haar, terwijl wij haar dagelijks zagen, reeds meermalen te vergeefs hadden aangeraden. Wij schreven haar den 30sten dezer maand voor:

℞. *Sulphatis Cinchoninae grana duodecim.*
Sach albi dragmam.
Mdivide in xii *part. aequales.*
S. Alle 2 uren één poeder.

Den 31sten. Zij had gisteren wederom koorts gehad, met pijn in de maag, waarover zij al-

toos

toos onder de koorts geklaagd had. Den 2den *November*, zijnde de flimfte koortsdag, was zonder koorts afgeloopen, toen op ééns dezelve in plaats van ten 1 ure 's middags, des avonds ten 8 ure terug keerde, en even hevig voortduurde. Ook op den 3den *November*, zijnde de tweede koortsdag, komt dezelve terug. Daarna bleef *patiente* eenige dagen koortsvrij, totdat dezelve op het onverwachts onder het voortdurend, maar onnaauwkeurig gebruik van de *fulphas cinchoninae*, op den 8ften *November*, met hevig braken terug komt; hetgeen, zoo als wij naderhand vernamen, door een overmatig gebruik van *fperfieboonen* veroorzaakt werd. Na dien tijd bleef de koorts, na een beter gebruik der poeders, weg; waarna zij daarvan nog 4 daags eenigen tijd voortnam, en ook fpoedig in hare krachten herfteld werd.

De jonge Heer D., 16 jaren oud, werd door ons in het laatst van de maand *September*, dezes jaars, van eene anderendaagfche koorts, na het gebruik van eene *mixtura amara* en eenige daarop volgende *mixturae aromaticae cum pulvere cort. peruv. regalis*, genezen. Tot den 23ften *October* bleef hij zeer wel en verrigtte, als gewoonlijk, zijne bezigheden, toen her-

hervatte zich de koorts, herhaalde op den 26ſten *October*, en werd op den 29ſten *October* zoo erg, dat men op den 30ſten onze hulp weder inriep. Hij had op zijne koortsvrije dagen goeden eetlust en dagelijks *ſedes.* Wij ſchreven voor:

℞ *Sulph. quinin. gr. Duodecim.*
Sach. albi ſcrup. tres.
Mdivide in viii *part. aequales.*
S. Alle 2 uren één poeder te nemen.

Den 1ſten *November*, des namiddags, nadat hij 30 greinen *ſulph. cinchoninae* genomen had, werd hij op den gewonen koortstijd op nieuw daarvan overvallen Wij vermeerderden de poeders met nog 4 greinen *ſulphas cinchoninae*, zoodat hij thans alle 2 uren 2 greinen nam, waarna de koorts niet terug keerde, en de lijder ſpoedig herſtelde, nemende na dien tijd op onzen raad nog eenigen tijd 4, en daarna 2 poeders daags.

De Heer A., oud ruim 30 jaren, een man van eene tengere en zenuwachtige geſteldheid, had in dit voorjaar aan eene hevige anderendaagſche koorts geſukkeld, en was

door

door ons met het *sulphas quininae* daarvan spoedig bevrijd; gedurende den zomer, gedeeltelijk buiten, gedeeltelijk in de stad doorbrengende, bleef hij gezond tot in het laatst van *September*. Omdat hij een sterk eter was, behandelden wij deze koorts eerst langen tijd met eene *mixtura aromatico-amara*. Doch zij werd hoe langer hoe erger, en begon op het laatst met braken, weshalve wij toen op onze gewone wijze tot de kinapoeder, in eene *mixtura aromatica*, onze toevlugt namen; zoodat de koorts spoedig verdween en de lijder herstelde. Den 27sten *October* kreeg hij op nieuw de koorts; deze echter bleef zacht, maar kwam dagelijks terug. Wij schreven hem, den 30sten *October*, om de 2 uren 2 greinen *sulphas cinchoninae* voor. Den volgenden dag klaagde hij, dat hem deze poeders telkens zoodanig misselijk maakten, dat hij gisteren avond flaauw werd. Vermits wij zulks aan eene koortsachtige aandoening toeschreven, zoo lieten wij hem de 4 overgeblevene poeders doornemen. Uit misverstand had hij deze niet alleen opgebruikt, maar ook nog andere besteld, en omdat hij zich daarbij overigens beter bevond, nam hij ook deze, maar gevoelde bij elk genomen poeder

eene

eene onaangename aandoening in de maag, welke met neiging tot braken vergezeld ging. — Wij beproefden alsdan de *quinina pura* in dezelfde gift; deze konde hij zeer goed verdragen, zonder den geringften hinder in de maag te befpeuren. Na weinige greinen daarvan genomen te hebben, was zijne genezing dan ook fpoedig voltooid.

Door deze en meer andere waarnemingen is het bij ons buiten allen twijfel gefteld, dat niet alleen het *fulphas quininae* en *fulphas cinchoninae* het koortsverdrijvend vermogen bezitten; maar dat in deze zuivere kina-loogzouten de eigenlijke koortswerende kracht gelegen is, en zelfs dat deze grondftoffen niet alleen in tusfchenpoozende koortfen, ook van eenen kwaadaardigen aard (*febres intermittentes malignae*), maar niet minder in aanhoudende koortfen, even denzelfden, ja foms meer dienst doen, dan de kina zelve. — Wij begrijpen derhalve niet, waarom men de voorkeur aan het *fulphas quininae et cinchoninae* gegeven heeft, vermits deze niet alleen moeijelijker te bereiden zijn, maar daarbij ook meer tijd vereischt wordt, waardoor zij merkelijk den prijs der zuivere *quinine* en *cinchonine*

te

te boven gaan. Waarom nu het kostbare zamengestelde middel voor het eenvoudige, minder kostbare, maar niet minder werkzame, den voorrang gegeven! Welligt omdat, gelijk wij voorheen (bl. 37) zeiden, de Fransche Geneesheer DOUBLE zulks het eerst deed; omdat, volgens zijne opgaaf, de *quinine* in den kinabast altoos met een zuur verbonden is! welligt ook, omdat men waant, dat de zwavelzure *quinine* en *cinchonine* oplosbaarder zijn, en alzoo gemakkelijk in de massa onzer vochten opgenomen zouden kunnen worden, gelijk wij ergens, zonder ons te herinneren waar, meenen gelezen te hebben. Maar, eilieve! wilde men de meerdere werking van een middel aan zulk een scheikundig *proces* in het dierlijk zamenstel toeschrijven, dan waarlijk moest ook de grootere oplosbaarheid van het eene boven het andere in de tot de spijsverteering noodige vochten kunnen bewezen worden. Om zulks te beproeven, verwarmde mijn broeder tot dien graad der dierlijke warmte, in vier verschillende glaasjes, eene zekere hoeveelheid rundergal, mengde in elk afzonderlijk de zwavelzure *quinine* en *cinchonine*, alsook deze zuivere looggzouten, en trachtte door eene zachte wrijving

de-

dezelve dus op te losſen; maar niettegenſtaande deze ſtoffen er 24 uren in verwijlden, bleven zij genoegzaam onopgelost. De *quinina pura* was tot eene leemachtige zelfſtandigheid ineengeloopen, terwijl de andere ſtoffen op den bodem van de glaasjes los bleven liggen.

Moeijelijker was de proef met het maagſap (*ſuccus gastricus*), omdat dit ſap niet zoo gemakkelijk zuiver te bekomen en altoos met vele ſlijmdeelen vermengd was, die het onderzoek moeijelijk maakten. Nadat het ons eindelijk gelukt was hetzelve uit de maag van een nuchteren kalf te verzamelen, verdunde onze broeder het met een derde water, om het *filtreeren* gemakkelijker te maken, en verkreeg zoo een helder melkachtig vocht, hetwelk met lakmoespapier rood kleurde, waardoor een daarin aanwezig plantaardig zuur kenbaar gemaakt werd. Met dit vocht werden nu vijf glaasjes gevuld, en daarin de zuivere, de zwavel- en azijnzure kina-loogzouten gemengd, en tot den dierlijken warmtegraad verwarmd. Na 14 uren geſtaan te hebben, en nu en dan omgeſchud te zijn, bevonden wij, dat de *quinina pura*, en vooral het *acetis quininae* bijna geheel, de *cinchonina pura*, het *ſulphas cincho-*

 ni-

ninae ſlechts gedeeltelijk, en het *ſulphas quininae* ſlechts voor een gering gedeelte opgelost waren.

Uit deze proeven blijkt dus, dat de zwavelzure *quinine* in de voornaamſte *menſtrua* der ſpijsverteering bijna onoplosbaar was, zijnde zulks ſlechts gedeeltelijk de zuivere *quinine* en het *acetis quininae* in het maagſap. Derhalve kan dit geene reden zijn, om het *ſulphas quininae* voor de eigenlijke beſtanddeelen te verkiezen; zoodat niet alleen de ervaring, maar ook deze ſtelling geene voorkeur aan de zwavelzure *quinine* noch *cinchonine* boven deze zuivere loogzouten zouden toekennen.

Immers, op zoodanig eene wijze zoude men verbindingen met verſcheidene zuren kunnen aanprijzen, en aldus door de verſchillende zuurverbindingen met deze twee loogzoutige beſtanddeelen der kina onzen reeds zoo grooten artſenij-voorraad tot in het oneindige, zonder eenig nut, kunnen vermeerderen (*).

Wij

(*) Ingeval wij aan eene dezer zuur-verbindingen de voorkeur gaven, alsdan zouden wij zulks aan het *acetis quininae* doen; want onze daarmede gedane proeven leerden ons, dat het zeer ſnel de koorts wegnam; 4 greinen van dit zout genazen eenen knaap van 9 jaren van eene

Wij meenen dus, met grond, bij onze kunstgenooten te moeten aandringen, dat wij, om alle verwarring voor te komen, ons alleen aan deze zuivere beſtanddeelen houden, tot zoo lang de ervaring buiten allen twijfel geſteld heeft, dat eene of andere zuur-verbinding in de koortſen of andere ongeſteldheden de voorkeur boven dezelve verdienen.

Thans

eene anderendaagſche koorts, waardoor hij in de maand *December* voor de 3de of 4de maal ſedert dezen nazomer werd aangetast, zijnde hij daarvan eens door den kinabast, en de overige keeren door de *quinine*, genezen.

Ook een meisje van 13 jaren gebruikte de *acetis quininæ*, met het beste gevolg, tegen eene herhaalde *recidive* van de anderendaagſche koorts; ſlechts weinige greinen, na den eerſten aanval genomen, verminderden dadelijk den tweeden, en verhoedden den derden aanval geheel; terwijl wij hetzelve bij eene dame van 40 jaren met geen geringer goed gevolg in eene derdendaagſche koorts, die met belroos (*Eryſipelas faciei*) gepaard ging, toedienden.

Ook nog eene dame, 86 jaren oud, werd van eene *quotidiana* met 6 greinen; en eene andere van 36 jaren, die voor 4 jaren door eene beroerte aan den linkerarm verlamd was, met 16 greinen van eene derdendaagſche koorts bevrijd.

Uit deze weinige waarnemingen meenden wij te beſpeuren, dat dit *præparaat* van de *quinine* veel ſpoediger werkte, en daarvan ſlechts weinige greinen ter genezing der koorts noodig ſchenen; doch zulks verdient een nader onderzoek, waartoe wij thans niet in de gelegenheid waren om nadere proeven te nemen.

Thans echter ontſtaat de vraag: welke van deze kina-loogzouten, de *quinine* of *cinchonine*, verdient dan den voorrang? Alhoewel wij weinig of geen onderſcheid tusſchen de *quinine* en *cinchonine* konden ontdekken, zoo komt ons de eerſte toch eenigzins werkzamer voor, terwijl wij meenen waargenomen te hebben daarmede ſpoediger in eene geringere hoeveelheid ons oogmerk te kunnen bereiken, en de *cinchonine* daarenboven, volgens onze bevinding, ſoms meer of min, de maag op eene onaangename wijze ſchijnt aan te doen. Dit onderſcheid is nogtans te gering, dan dat wij de eene om de andere zouden verwerpen; maar volgens de ſcheikundige bereidingen (bl. 18) zoude het en gemakkelijker en het minst kostbaar zijn, om beide deze beſtanddeelen onder elkander uit eene oplosſing van de gele en bruine kina neder te ploffen, en dan deze vereeniging, onder den naam van *ſal esſentiale Cortic. peruv.* (*), in plaats van onder de

(*) Door de bijvoeging van den naam des ontdekkers dezer voortreffelijke middelen, zoude men hem nog bij ons nageſlacht naar verdienſten kunnen vereeren.

de Fransche bastaard-namen, voor te schrijven.

Om nogtans dit voorstel met eenigen grond te kunnen doen, moest vooraf bewezen zijn, dat deze vereeniging niet minder werkzaam ware, dan elk dezer loogzouten op zich zelf, en offschoon zulks uit de werking van elk dezer bestanddeelen, afzonderlijk gebezigd, scheen te blijken, zoo wilden wij hierin toch niet op gissingen, hoe waarschijnlijk ook, vertrouwen, maar vooraf alles naauwkeurig beproeven en door daadzaken bewijzen. Te dien einde schreven wij eerst in goedaardige eenvoudige tusschenpoozende koortsen de *quinine* en *cinchonine* tot gelijke deelen vereenigd voor, en zagen daarvan altoos dezelfde goede uitwerking, alsof wij deze zelfstandigheden afzonderlijk toedienden; naderhand beproefden wij deze verbinding in meer *gecompliceerde* en zelfs kwaadaardige koortsen, altoos met den besten uitslag. Wij oordeelen het noodig, van al deze voorbeelden slechts één onzen kunstgenooten aan te bieden.

Mejufvrouw de weduwe B...., 74 jaren oud, een mager, inééngedrongen en verouderd,

anders doorgaans gezond mensch, werd op Zaturdag den 15den *November*, door eene zware koorts, die met weinige koude aanving, aangetast; men wist daarvan geene andere redenen dan vermoeijenissen in hare huisſelijke bezigheden op te geven. Deze koorts duurde met korte *intermisſiën*, of liever *remisſiën*, in eenen toenemenden graad voort. Gedurende den *paroxismus* was zij aanhoudend met winden, welke haar zeer benaauwden, op dezelfde wijze, als men zulks bij *hysterieke* perſonen doorgaans waarneemt, geplaagd. Den 20ſten *November* vonden wij de *patiente* heet, met eenen ſnellen pols, lusteloos, meestal ſluimerende, op onze vragen niets dan over hoofdpijn en misſelijkheid klagende. Wij ſchreven eene *mixtura aromatico-amara* voor. Den 21ſten ſcheen zij iets beter en ſpraakzamer, maar zeer zwak, de pols iets ſneller dan in den gezonden ſtaat, zonder vermeerderde warmte der huid. Zij had, naar gewoonte, dagelijks *ſedes*, volſtrekt geenen eetlust, maar veel dorst. De medicijn werd hernieuwd.

Den 22ſten *November* vonden wij haar in eene hevige koorts brandend heet, met radden pols, en gedurig ſluimerende, niettegenſtaande zij

zij beweerde, wegens de geweldige hoofdpijn, niet te kunnen ſlapen. Deze koorts was den avond te voren met hitte begonnen, en had den ganſchen nacht, onder beſtendig ijlen en woelen, voortgeduurd. Wij ſchreven toen voor:

℞. *Salis esſential. Cort. peruv. gr. duodecim.*
Sach. alb. dragmam.
Mdivide in viii *part. aequales.*
S. Alle 2 uren één te nemen.

Den 23ſten. Eerst gisteren nadenmiddag had de koorts opgehouden, en de lijdereſſe was eenige uren tamelijk wel geweest; doch kort daarna was er wederom eene andere koorts met braken en *laxeeren* opgekomen, die tot in den nacht voortduurde, dan eenige uren ophield, maar zich in den ochtend hervatte. Gedurende dezelve deed zij niets dan ijlen en ſlapen. Wij vonden haar tegen den middag beter, maar zwak en zonder veel beſef, altoos klagende, dat zij niet konde ſlapen. De poeders werden herhaald.

Den 24ſten *November*. Gisteren, reeds vroeg in den middag, kort na ons vertrek, kwam de koorts met braken en *purgeeren*,

 even

even als voorheen, op, en duurde den geheelen nacht onder beſtendig woelen, ſtenen en ijlen voort. Men was zeer beducht voor haar leven. Genoegzaam in denzelfden toeſtand vonden wij haar heden bij onze komst. Zij was zeer heet, de pols ſnel, maar ſcheen, op het gevoel, los en waggelend. Zij was bewusteloos en bijna niet te ontwaken, en had thans 22 greinen van het *Sal esſentiale corticis P.* gebruikt. Wij vermeerderden de gift met 4 greinen.

Den 25ſten kondigde ons het gelaat der huisgenooten reeds iets goeds aan: met vreugde verhaalde men ons, dat de koorts gisteren middag tot 3 ure in denzelfden graad had aangehouden, de lijderesſe zich daarna veel beter gevoelde, geheel bij kennis, en kort daarop in eenen verkwikkenden ſlaap gevallen was. Wij vonden haar ſlapende; ontwaakt zijnde, verhaalde zij ons, dat zij niet ſlapen konde, maar zich voor het overige wel bevond; ook haar pols was bijna natuurlijk, de warmte matig. De poeders werden vernieuwd.

Den 26ſten *November.* De *Patiente* heeft gisteren avond eene vermaning van koorts gehad, die kort geduurd en door eenen verkwikkenden ſlaap gevolgd was. Wij vonden haar zeer wel,

zij

zij sliep veel, en verzekerde telkens, dat zij niet konde slapen. Omdat zij eetlust had, werd haar kalfsnat (*bouillon*) met beschuit of rijst toegestaan.

Na dien tijd nam de *Patiente* van dag tot dag in beterschap toe, ook de krachten kwamen allengs aan; in de eerste dagen, echter, sliep zij zeer veel, en hield niet op van te klagen, dat zij niet slapen konde; terwijl zij naderhand, bij minderen slaaplust, ons telkens verzekerde, dat zij zeer goed en beter dan voorheen konde slapen. Wij verminderden de poeders tot op drie en twee daags, en gaven haar eindelijk, ter verder herstel, de kina-poeders met *aromata*.

Wanneer wij nu, na deze opgegevene daadzaken, het voordeel, dat de geneeskunde door deze scheikundige ontdekkingen gewonnen heeft, eens opsommen, zoo vinden wij:

1°. Dat men door deze bestanddeelen, behalve in de gewone tusschenpoozende koortsen, ook bij *febres intermittentes malignæ* en *larvatae*, veel spoediger en gemakkelijker, dan door den kina-bast, het doel kan bereiken.

2°. Zullen vele koortslijders, die door sommige Geneesheeren, wegens zoogenaam-

de *contra indicantia* der kina, thans nog aan nuttelooze en veeltijds ſchadelijke voorbereidings-kuren onderworpen worden, door deze nuttige ontdekking van dezelve bevrijd blijven.

3°. Zal men door deze ontdekking ook de deugdzaamheid en hoedanigheid der verſchillende ſoorten van kina-bast nader kunnen leeren kennen. (bl. 9.)

4°. Stellen wij ons vast voor, dat eene verdere ſcheikundige ontleding dezer kina-loogzouten ons, met den tijd, tot eene nadere kennis der koorts zelve zal geleiden, ten minſte ons den weg banen, waarop wij tot de naaste oorzaak der koorts kunnen doordringen.

5°. Eindelijk zullen wij deze beſtanddeelen der kina nog in vele andere ongeſteldheden met nut leeren bezigen, vooral waar de kina-bast, wegens zijnen te grooten omvang en de *digestie*-vermogens bezwarende hoedanigheden, niet wel kan aangewend worden, of, met andere woorden, waar hij wezenlijk *gecontra-indiceerd* is.

Bij

Bij deze en andere voordeelen, welke ons het *Sal. essentiale corticis P.* aanbiedt, zoude het nogtans verkeerd zijn, ingeval men deze grondstoffen der kina nu overal als een *substitut* voor de kina zelve wilde doen doorgaan, en met de werking van den ganschen kinabast gelijk stellen. Dit zij er verre af; wij houden ons met HUFELAND overtuigd, dat de kinabasten hoedanigheden bezitten, welke dezen zouten ontbreken. Trouwens, zoo onmogelijk het is, dat een gedeelte met het geheel gelijk staat, en het *pars pro toto* kan genomen worden, even zoo onmogelijk kan men dit uit den kinabast getrokken loogzout met de geheele kina gelijk stellen.

Wij gaan verder, en zijn genegen, het gebruik dezer kina-loogzouten, ondanks de voortreffelijke diensten, welke wij daarvan gehad hebben, bij gewone, tusschenpoozende koortsen nog meer te beperken; want bij onze gewoonlijke op bl. 24 aangestipte manier van deze koortsen te behandelen, slaagden wij doorgaans zoo gemakkelijk met eene geringe hoeveelheid van den kina-bast, dat wij het overbodig zouden achten, om in gewone gevallen tot deze dure zelfstandigheden onze toevlugt te nemen. Immers, over-

overwegen wij eens, dat men uit ééne once gelen kinabast (*Cortex Peruvianus flavus*) tot dus verre, (zie bl. 10) niet meer dan dertien greinen *quinine*, en uit eene once van den graauwen kinabast (*Cortex Peruvianus fuscus*, bl. 9) weinig meer *cinchonine* kan bekomen, terwijl deze twee bestanddeelen, met zwavelzuur tot *Sulfaten* vereenigd, met slechts weinige greinen vermeerderd worden, maar dat tot deze verzuring altijd eene omslagtige bereiding gevorderd wordt, zoodat, de moeite en kosten dezer bereidingen in aanslag genomen, de waarde van eene once poeder van goeden kina-bast met die van 8 greinen zuiver kina-zout, of met 6 greinen *Sulphas quininae*, kan gelijk gesteld worden. Nemen wij verder aan, dat onze geneeswijze van gewone tusschenpoozende koortsen van eene halve tot hoogstens 3 oncen poeder van kina-bast vordert, terwijl wij daartoe van 10 tot 40, soms 50 greinen kina-zout noodig hadden (*). Alsdan voorwaar zoude het niet alleen overbodig, maar verkwistend worden, om

(*) Wanneer het once poeder van geele kina kost 12 stuivers, dan moet men 16 greinen van het *sulph. quininæ* of *S. cinchoninæ* rekenen op 32 stuivers, en de 13 greinen zuivere *quinine* en *cinchonine* op 20 stuivers.

om zich van deze kostbare loogzouten bij onze zieken te bedienen, zoodra men in allen opzigte even gemakkelijk met de kina zelve zijn oogmerk bereiken kan. Ook zoude eene groote en algemeene bereiding van deze loogzouten, die zoo veel kina-bast verslindt, eene aanmerkelijke schaarschheid van dezen bast en sterke rijzing der prijzen van denzelven te weeg brengen. — Daarbij moeten wij nog dit aanmerken, dat het ons, na het genezen der koortsen, van welk eenen aard ook, door deze kina-zouten, toch altoos, bij de nablijvende zwakte, noodig scheen, om tot de kina zelve over te gaan; omdat het ons voorkwam, dat bij een langdurig gebruik dezer kina-zouten de krachten niet zoo spoedig dan na den kinabast in *substans* of in een afkooksel herstelden. Hierbij komt nog, dat wij door het gebruik dezer loogzouten, evenmin als na het gebruik van de kina zelve, of ook der bittere middelen, de *recidiven* konden voorkomen. Wij hadden koortslijders, die geene acht dagen zonder het gebruik dezer kinazouten waren, of de koorts was terug; maar zij werd ook even spoedig daardoor verjaagd. Zulks gebeurde ook eveneens na het gebruik van den kinabast en andere middelen; en bij die

koorts-

koortslijders, welke langen tijd te voren met zoogenaamde *resolventia*, of braak- en *laxeer*-middelen, behandeld waren, zagen wij het meest de koorts terugkeeren.

Desniettemin herhalen wij het nog eens: deze bestanddeelen van den kinabast blijft eene der nuttigste ontdekkingen voor de Geneeskunde. Trouwens, in alle ziekten, waarin de kina *geïndiceerd* is, en er eene spoedige krachtdadige hulp verlangd wordt, zullen deze grondstoffen, welke in eene kleine hoeveelheid zoo sterke vermogens vereenigen, om eene spoedige ontstemming in het *organismus* te weeg te brengen, zulks veel spoediger en krachtdadiger kunnen doen, dan de kina-bast zelf, die veel meer *digestie*-vermogens vereischt, en moeijelijker in de massa der vochten opgenomen of *geassimileerd* kan worden, zoodat bij kwaadaardige, tusschenpoozende en vermomde koortsen (*febres intermittentes malignae et larvatae*) of daar, waar deze in nalatende, of zelfs in aanhoudende zijn overgegaan, deze kina-zouten verre boven de kina de voorkeur verdienen. Ook bij kinderen, of bij menschen, die de kina niet nemen kunnen, of daartegen bevooroordeeld zijn, zijn deze zouten gemakkelijker te bezigen. Daarenboven

mee-

meenen wij van deze bestanddeelen der kina, in eenige andere ongesteldheden, waarin wij ons meestal door andere daartegen aangeprezene middelen verlaten zagen, zeer veel dienst ondervonden te hebben, en zullen, ingeval wij daarin door verdere waarnemingen bevestigd worden, op eene andere plaats daarvan aan het geneeskundig publiek rekenschap afleggen (*).

Zoodra wij met de, in de eerste afdeeling dezer Verhandeling opgegevene, veranderde bereidingswijze der kina-loogzouten door onzen broeder bekend gemaakt werden, kwamen wij op het denkbeeld, dat een gewoon afkooksel van den kinabast, waarbij het water met het zwavelzuur vermengd was, veel krachtiger moest worden. Door de daarmede genomene proeven van den Heer STRATINGH (t. a. pl. bladz. 97.) werden wij in dit vermoeden zoodanig versterkt en aangemoedigd, dat wij besloten, bij de eerst voorkomende gelegenheid, met zulk een afkooksel waarnemingen aan het ziekbed in het werk te stellen. Wij vleijen ons, dat de mede-

(*) Wij vinden onder het afdrukken hiervan reeds eenige voorbeelden met *sulfate de quinine*, aangehaald door de Fransche geneesheeren P. L. DUPRÉ en D. F. RIBES, in het *Journal de physiologie expérimentale et pathologique par* F. MAGENDIE 3me *Numero Août* 1822. Tome II.

dedeeling van den uitslag daarvan onzen kunstgenooten niet onaangenaam zijn zal.

Waarnemingen met een afkookſel van den kinabast, waarin het geconcentreerde zwavelzuur vooraf met het water vermengd was.

In den aanvang van *October* dezes jaars werden wij ontboden bij Jufvr. v. d. B. Deze jonge dochter, 18 jaren oud, was doorgaans gezond geweest, behalve dat zij in 3 maanden niet *gemenſtrueerd* had, waartegen zij echter, omdat zij wel bleef, niets in het werk ſtellen wilde. Bij onze komst had zij zeven weken aan de derdendaagſche koorts geſukkeld, zonder merkelijk daardoor aangetast te zijn; want op de twee koortsvrije dagen ging zij uit, en verrigtte hare gewone bezigheden zonder hinder. Alleen op den koortsdag was zij geheel ongeſteld en moest den ganſchen dag het bed houden. De koorts keerde altoos op denzelfden tijd des ochtends met koude terug, en ging des avonds met zweet af. De eetlust en *ſedes* bleven als gewoonlijk. Het eenigſte, dat zij beſpeurde, was vermindering van hare krachten, en omdat zij zag, dat de koorts niet uit-

uitflijten wilde, vroeg zij ons om raad. Wij fchreven voor:

℞. *Cortic. Peruv. regal. unciam.*
Coq. l. a. cum aq. commun.
in qua acid. fulphur. concentr. fcrup. duo
funt foluti: colaturae unc. octo adde
Sp. Aromatici unc. ſſ.
Syr. c. aurant. unciam.

MDS. Alle 2 uren twee fpijslepels vol te nemen. Na dezen drank drie malen herhaald te hebben, was de koorts geheel verdwenen, en deze perfoon, de *menstrua fuppresfa* uitgenomen, geheel wèl.

Een foortgelijke drank genas Mevrouw DE V. van eene anderendaagfche koorts. Na het gebruik van het eerfte afkookfel was de koorts reeds minder, en na het volgende geheel genezen. Offchoon zij denzelven nog eenige malen herhaalde, kwam de koorts binnen de 14 dagen, nadat zij daarvan was afgeftapt, terug, en wilde niet dan op het gebruik van omftreeks een fcrupel *quinina pura* geheel wijken.

De Heer W., 45 jaren oud, had gedurende dezen ganfchen zomer aan vreesfelijke jichtpij-

nen in de regterdije, van de heup tot de knie, die hem vooral des nachts kwelden en alle rust benamen, gesukkeld. Na vele ons doelmatig schijnende middelen vruchteloos daartegen beproefd te hebben, genazen wij deze pijnen, ondanks zijne herhaalde verzekering, dat dezelve geene *lues* konden ten grondslag hebben, door het gebruik van de *calomel.*

In den aanvang van *October* dezes jaars werd zijne gezondheid door eene anderendaagsche koorts gestoord. Nadat hij 14 dagen op het uitslijten van dezelve vergeefs gewacht had, vroeg hij ons om raad: wij schreven hem eerst eene *mixtura amara* voor, en daar deze geene vrucht deed, een gewoon *decoctum corticis peruviani*, met dit gevolg, dat de anderendaagsche in eene dubbele derdendaagsche koorts overging, zoodat hij thans, na éénen vrijen dag, twee koortsdagen met eenen beurtelings overeenstemmenden *typus* had. Tot den 2den *November* gebruikte hij dit *decoctum corticis* voort; toen dienden wij hetzelfde kina-afkooksel, met bijvoeging van 2 scrupels *acidi sulphuris concentr.*, op de voorschrevene wijze bereid, toe. Hierna scheen de koorts dadelijk te luisteren, want reeds de volgende koorts

was

was minder, en de tweede bleef geheel weg, zoodat onze lijder reeds den 5den *November* geheel herſteld was, en zijne verlorene krachten, na eenige dagen dezen drank doorgebruikt te hebben, terug kreeg. In de maand *December* hervatte de koorts, en werd even eens door drie van zoodanige afkookſels verdreven.

De Heer B., omſtreeks 25 jaren oud, had in den aanvang van *September* eenen geruimen tijd eene dagelijkſche koorts gehad, was eindelijk daarvan door eenen arts met braken, *purgeeren*, en het gebruik van den kinabast genezen, maar kreeg dezelve op eene reis naar *Oost-Vriesland* terug, en keerde in het midden van de maand *October* gezond herwaarts. Eenige dagen hier geweest zijnde, wordt hij wederom ongeſteld; deze ongeſteldheid drukte zich, na weinige dagen, andermaal in de gedaante van eene koorts duidelijker uit. Den 26ſten *October* vroeg hij ons om raad; eene *mixtura amara aromatica*, tot den 29ſten gebruikt, verminderde de koorts niet, maar zij veranderde in eene dagelijkſche. Wij ſchreven den 30ſten een *decoctum corticis P. cum acido ſulphuris concent.* (bladz. 113) voor.

Dezen drank gebruikte hij tot den 6den *No-*

vember door, zoodat hij in dien tijd 4 of 5 van dezelve genomen had; toen was de hevigheid der koorts wel verminderd, maar dezelve was flepende geworden, zijnde de lijder zwak, lusteloos, verdrietig, zonder eetlust. Omdat wij nu met dit afkookfel niet naar wensch konden flagen, gingen wij tot het gebruik van de *quinina pura* over en gaven hem 2 greinen 4 maal des daags, met dat gevolg, dat hij dadelijk, na het gebruik van weinige greinen, opgeruimder, fterker, en geheel van de koorts bevrijd werd.

Meermalen beproefden wij de kina op deze wijze, doch zelden flaagden wij daarmede zoo goed, als in de drie eerfte gevallen; doorgaans werd de koorts flepend, en wanneer het ons ook al gelukte dezelve daarmede geheel weg te nemen, dan gefchiedde zulks toch eerst na een lang gebruik en alzoo op tijd, zoodat wij veel fpoediger met de kina in poeder of derzelver loogzouten konden flagen. Nogtans meenen wij bemerkt te hebben, dat het gebruik van zoodanig een kina-afkookfel, na het genezen der koorts door de kina in zelfftandigheid, of door derzelver loogzouten, de krachten fpoediger en met mindere kosten, dan deze loogzouten, her-

ftel-

ſtelde, en kwam ons tevens als een der beste middelen voor, om de wederinſtorting der lijders te verhoeden.

Hiermede beſluiten wij nu onze Waarnemingen met de zuivere kina-loogzouten (*quinina et cinchonina pura*). Wanneer zij ook niet volledig genoeg mogten bevonden worden, om het nut dezer zouten als zoodanig in tusſchenpoozende koortſen, zelfs van eenen kwaadaardigen aard, (*febres intermittentes malignae et larvatae*) te bewijzen, zoo vleijen wij ons toch, dat men dezelve als eene belangrijke bijdrage zal beſchouwen en waardig keuren, om door onze denkende kunstgenooten aan den toetsſteen der Ervaring nader beproefd te worden.

VOOR DEN BINDER.

De plaat te plaatsen tegenover bladz. 21.

Bij de Drukkers dezes is ook gedrukt en te bekomen:

PROEVE

EENER

GENEESKUNDIGE PLAATSBESCHRIJVING

(TOPOGRAPHIE)

DER STAD

AMSTERDAM;

DOOR

C. Js. NIEUWENHUIJS,

MED. ET CHIR. DOCTOR TE AMSTERDAM.

Vier deelen, met kaarten en platen, gr. 8°.